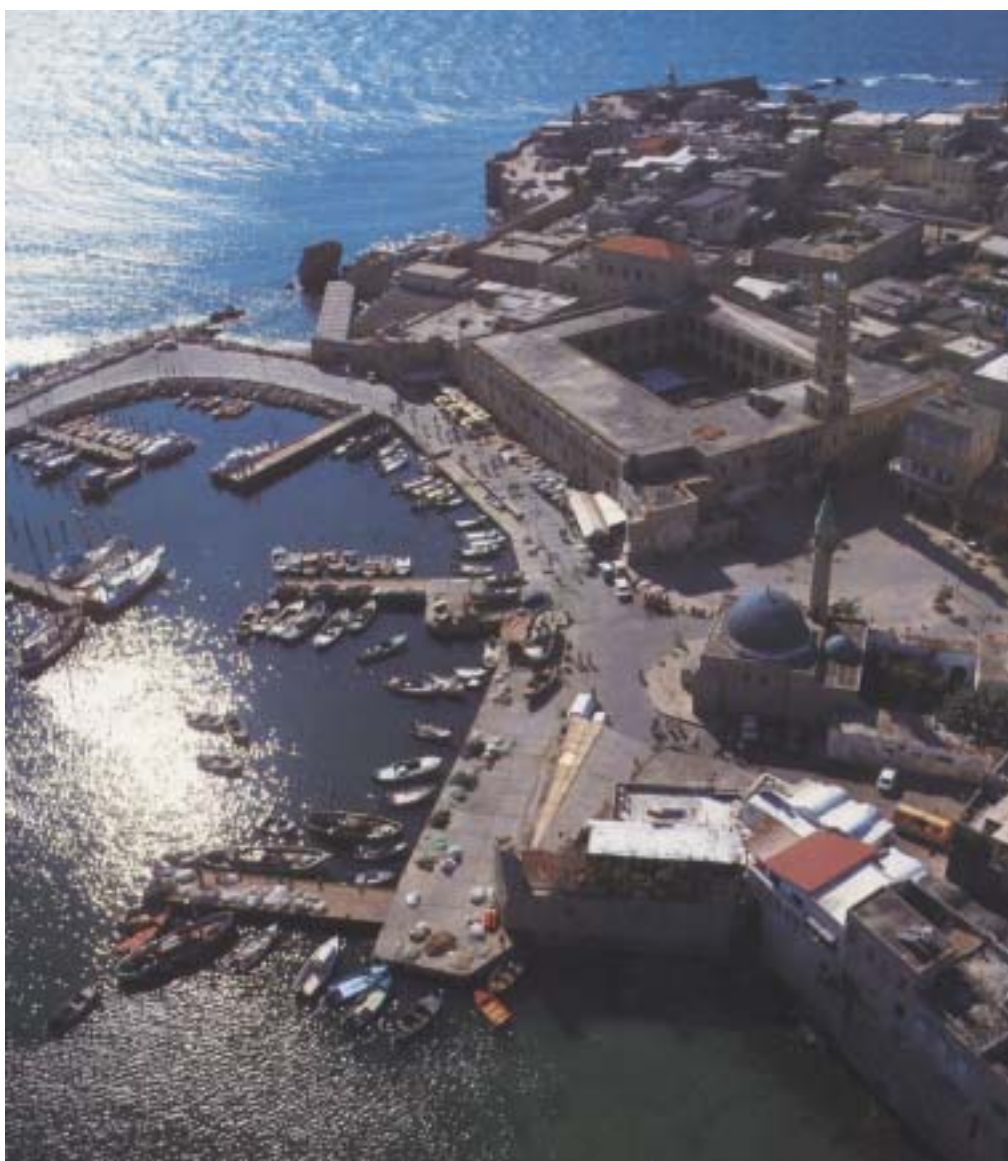

תּוֹשַׁע אֵל
רוֹשׁ חֹדֶשׁ
AV
ELUL

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Také Akko, ležící v Haifské zátce na severu Izraele, jehož staré město UNESCO prohlásilo za světovou historickou památku, je v současné době terčem raket Hizballáhu.
Ke konfliktu viz na str. 2, 10–11, 19 a 24. Foto archiv.

TRYZNA KEVER AVOT

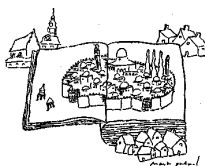
Tradiční tryzna Kever avot na paměť všech našich blízkých, zavražděných během šoa, se koná v neděli 17. září v 10.00 hodin v Terezíně. Doprava je zajištěna, sraz v 8.15 u hotelu Intercontinental, odjezd v 8.30. Místo v autobuse možno rezervovat do 8. září u pí. Guttmannové, tel.: 224 800 803, nebo u slečny Alžběty Novákové, tel.: 224 800 849, e-mail: rabinat@kehlaprag.cz.

ZASEDÁNÍ RADY FŽO V ČR

Druhé zasedání nejvyššího orgánu FŽO v ČR se uskutečnilo 28. června 2006. Na programu byly dva zásadní body. Prvním z nich bylo delegování tří zástupců federace do správní rady Nadačního fondu obětem holocaustu (SR NFOH) a jednoho do dozorcí rady Židovského muzea v Praze (DR ŽMP). Poté, co se kandidáti představili (v případě A. Bakera písemnou formou), doporučili členové rady do SR NFOH Ing. Michala Borgese (pro 31, proti 0, 1 se zdržel), Ing. Zdenka Nováka (27–1–4) a Andrewa Bakera (21–0–1). Do DR ŽMP byl ze dvou kandidátů vybrán většinou 15 hlasů Ing. Vladimír Látal. Jako druhý bod se projednávaly návrhy na změny ve statutu FŽO. V rámci záměru rozšířit obce sdružené ve federaci o reformovaný směr judaismu a s tím související změny v uspořádání zemského rabinátu byli na zasedání pozváni zástupci konzervativního hnutí Masorti olami rabín Chaim Wiener a zástupce Světové unie progresivního judaismu pan Tomáš Kučera. Oba byli oficiálně delegováni svými organizacemi a ve vystoupeních vysvětlili zásady, jež musí respektovat obce, které se ke konzervativnímu či progresivnímu judaismu chtějí hlásit. Záměrem FŽO je navázat trvalé kontakty se světovými organizacemi těchto směrů a konzultovat s nimi případné problémy, týkající se kritérií pro členství, platnosti přestupů atd. Dále se s členy rady rozloučil rabín Menachem Kalchheim, který se po několika letech práce pro pražskou obec i FŽO vrací spolu s rodinou do Izraele (viz rozhovor na str. 6–7). Vlastní projednávání navržených změn statutu FŽO se omezilo na revokaci rozhodnutí z minulé schůze, které zavádělo jako nejzazší sankci pro vážná a opakovaná porušení statutu vyloučení z FŽO. Zejména nedořešené technické problémy, které s tímto rozhodnutím souvisejí, byly příčinou revokace tohoto rozhodnutí, pro které se vyslovilo 23 členů rady. Poté byla schůze ukončena a projednávání dalších návrhů odloženo na příští zasedání, které je plánováno na září.

J. Daníček, předseda FŽO

AKTUALITY

NADAČNÍ FOND OBĚTEM HOLOCAUSTU

NFOH vyhláší výběrové řízení na podporu projektů v následujících programech:

1) **Obnova**, rekonstrukce, obnova a zachování movitých a nemovitých židovských památek na území České republiky.

Uzávěrka přihlášek programu Obnova je 29. září 2006. Bližší informace: Marta Malá, Nadační fond obětem holocaustu, Legerova 22/1854, 120 00, Praha 2; www.fondholocaust.cz, e-mail: mala@fondholocaust.cz; tel.: 224 261 615, fax: 224 262 563.

2) **Péče**, sociálně zdravotní péče se zvláštním zřetelem k potřebám těch, kteří přežili holocaust. Uzávěrka přihlášek programu Péče je 13. září 2006.

3) **Připomínka**, projekty sloužící k důstojné připomínce obětí holocaustu a vzdělávání o holocaustu.

4) **Budoucnost**, vzdělávací aktivity v oblasti judaismu. Uzávěrka přihlášek programů Připomínka a Budoucnost je 29. srpna 2006.

Bližší informace: Kateřina Fadljevičová, Nadační fond obětem holocaustu, Legerova 22/1854, 120 00, Praha 2, www.fondholocaust.cz, e-mail: fadljevicova@fondholocaust.cz, tel.: 224 261 573, fax: 224 262 563.

PAMĚTNÍ DESKA V MORAVSKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Dne 14. září 2006 v 16 hodin bude na místě zbořeně synagogy na Pražské ulici v Moravských Budějovicích odhalena pamětní deska židovským obětem 2. světové války s reliéfem zaniklé synagogy z dílny sochaře Nikose Armutidise. Slavnostní akt doprovodíme představením divadla Miriam *Rekviem za 77 297 obětí* a výstavou *Zmizelí sousedé*, zapůjčenou Terezínským památníkem. U této příležitosti vydáme informační publikaci, kterou jsme nazvali *Památce moravskobudějovických Židů*, do které přispěl Ing. arch. Jaroslav Klenovský, místní historikové Ing. Boris Šusta, František Vlček a studentka Eliška Sedláč-

ková. V publikaci budou též jména zahynulých židovských rodin, jak jsou uvedena v Terezínské pamětní knize a v Pinkasově synagoze, dobové fotografie, dokumenty a další památky. Na tento projekt finančně přispěl Nadační fond obětem holocaustu a naše město.

Alena Novotná

MISE SOLIDARITY EJC SE STÁTEM IZRAEL

Představitelé většiny členských států Evropského židovského kongresu (EJC) navštívili ve dnech 23.-24. července Izrael, aby zde vyjádřili svojí podporu a solidaritu s židovským státem, který byl přinucen reagovat na raketové útoky a únosy svých vojáků vojenskými akcemi proti jejich původcům, teroristickým seskupením Hizballáh a Hamás. Reprezentanti Židů z Francie, Ukrajiny, Holandska, Srbska, Maďarska, Španělska, Ruska, Řecka, Německa, Velké Británie, Belgie, Rakouska, Portugalska, Turecka, Švédska, Rumunska a České republiky se postupně setkali s izraelskou min. zahraničí Cipi Livniovou, místopředsedou vlády Šimonem Peresem a premiérem Ehudem Olmertem, kterým tlumočili jednoznačnou podporu svých institucí opatřením, které Izrael v zájmu své obrany a existence podniká. Současně je ujistili, že budou aktivně informovat veřejnost v zemích, ve kterých žijí, o situaci v Izraeli a získávat podporu a porozumění pro boj Izraele proti terorismu. V pondělí se přesunuli účastníci mise do raketami ostřelované Haify, navštívili Rambamovu nemocnici, která pečuje o zraněné vojáky i civilisty, a setkali se se starostou města Jonou Jahavem. Misi vedl předseda EJC Pierre Besnainou, za FŽO v ČR se účastnil Jiří Daníček.

red

OBSAH:

- Sidry na tento měsíc **4**
 Rozhovor s rabinem Menachemem Kalchheimem **6–7**
 Synagoga v Hartmanicích **8**
 Pozvánka do Bechyně **9**
 Dopis z Haify **10**
 Pozoruhodný osud
 Mavrikse Vulfsonse **11**
 Primo Levi: Když ne nyní, kdy? **12–13**
 Dort podle Sigmunda Freuda **14**
 Malíř Otto Theodor W. Stein **15**
 Ohlédnutí za G. S. Ligetím **16**
 David Hartman:
 Společný duchovní jazyk **17**
 Média: z českého tisku **18**
 Izrael: Proti Hamásu i Hizballáhu **19**
 Zprávy, kulturní pořady,
 informace **21–24**

OZNÁMENÍ NIZOZEMSKÉHO STÁTU

4. DUBEN 2007 – UZÁVĚRKA ŽÁDOSTÍ O RESTITUCE PŘEDMĚTŮ ZKONFISKOVANÝCH ZA 2. SVĚTOVÉ VÁLKY

Po osvobození v roce 1945 bylo mnoho uměleckých předmětů zkonfiskovaných německými okupanty za 2. světové války na holandském území navráceno do Holandska. Tyto předměty byly převzaty nizozemským státem a byly shromážděny v tzv. NK sbírce (zkratka názvu nadace Nederlands Kunstbezit – Nizozemské kulturní vlastnictví). Tato sbírka obsahuje 4217 uměleckých předmětů. Část z nich byla původně židovským majetkem.

Od roku 2001 probíhá v Nizozemsku rozsáhlé restituční řízení týkající se předmětů z NK sbírky.

Restituční žádosti, které se vztahují k předmětům spravovaným nizozemským státem, zpracovává restituční komise. O restitucích rozhoduje náměstek nizozemského ministra školství, kultury a vědy.

V SOULADU S NIZOZEMSKOU RESTITUČNÍ POLITIKOU LZE PÍSEMNÉ RESTITUČNÍ ŽÁDOSTI PODÁVAT NEJPOZDĚJI DO 4. DUBNA 2007. ŽÁDOSTI VČETNĚ ODŮVODNĚNÍ ZASÍLEJTE NA ADRESU:

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
t. a. v. de Staatssecretaris van Cultuur
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
Nederland

Další informace a kontakt pro eventuální dotazy naleznete na webových stránkách Velvyslanectví Nizozemského království v Praze www.netherlandsembassy.cz.

Bližší údaje o nizozemské restituční politice, restituční komisi, podávání žádostí a konkrétních předmětech z NK sbírky v holandštině a angličtině naleznete na následujících internetových adresách:

www.minocw.nl

www.restitutiecommissie.nl

www.herkomstgezocht.nl nebo www.originsunknown.org

NOTIFICATION BY THE STATE OF THE NETHERLANDS

4 APRIL 2007: FINAL CLOSING DATE FOR RESTITUTION APPLICATIONS CULTURAL OBJECTS AND THE SECOND WORLD WAR

Following the liberation of the Netherlands in 1945, many works of art that had been confiscated or purchased by the German occupying forces were brought back to the Netherlands. These works came into the custody of the State of the Netherlands and formed the NK collection (named after the SNK, *Stichting Nederlands Kunstbezit*). The NK collection consists of 4,217 works of art. In some cases the owners were Jewish.

Since 2001, the Netherlands has pursued a liberalised restitution policy for cultural objects from the NK collection that, as a result of the Second World War, were involuntarily lost by the then owners, provided they belonged to a persecuted group. The Restitutions Committee (*Adviescommissie restitutieverzoeken cultuurgooederen en Tweede Wereldoorlog*) advises the State Secretary for Education, Culture and Science on individual applications for the post-war restitution of cultural objects that are currently in the custody of the State of the Netherlands.

UNDER THE LIBERALISED RESTITUTION POLICY, WRITTEN APPLICATIONS FOR RESTITUTION MAY BE SUBMITTED NO LATER THAN 4 APRIL 2007. PLEASE SEND YOUR APPLICATION (INCLUDING THE GROUNDS FOR YOUR REQUEST) TO THE:

Ministry of Education, Culture and Science
Attn State Secretary for Culture
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
The Netherlands

A short factsheet with further details can be found on the website of the Royal Netherlands Embassy in Prague www.netherlandsembassy.cz. The site also indicates who you can contact if you have any questions.

Additional information on Dutch restitution policy, the Restitutions Committee and the submission of claims, as well as specific information on the objects in the NK collection, is available in Dutch and English on the following websites:

www.minocw.nl

www.restitutiecommissie.nl

www.herkomstgezocht.nl nebo www.originsunknown.org

VAETCHANAN (5M 3,23 – 7,11)

„A já (Mojžíš) toho času vznášel jsem prosbu k Hospodinu, řka: ‚Ó Pane, Hospodine, ty jsi počal ukazovat služebníku svému svou velikost a silnou ruku svou, neboť kde jest božská bytost na nebi a na zemi, která... Kéž smím přejíti a spatřiti tu zemi krásnou, která je za Jardenem...“ (5M 3,23–25)

Na konci života pronáší Mojžíš k Hospodinu dvě prosby; jedna je v Bibli vyjádřena otevřeně, druhou čteme v textu mezi řádky. Ta přímá stojí na samém počátku sidry Vaetchanan: je to Mojžíšova úpěnlivá žádost, aby mohl vstoupit do Země izraelské. Tě druhé si všimají rabíni v midraších a zakládá se na skutečnosti, že Mojžíš vyjadřuje potřebu jmenovat svého následovníka vzápětí poté, co Hospodin souhlasil, že Celofchadovy dcery mohou dědit po svém otci. (4M 27)

„Co způsobilo, že Mojžíš žádal, aby byl určen jeho nástupce, poté, co dcery získaly svolení dědit? Neboť když tyto dcery dědily po otci, Mojžíš prohlásil: ‚Teď je správná chvíle pro to, abych žádal své. Jestliže mohou dědit tyto ženy, pak i mí synové by určitě měli získat mou slávu.‘ Svátý, buď již požehnan, mu odpověděl: ‚Ten, kdo stráží fíkovník, bude jíst z jeho ovoce.‘ (Přísloví 27,18) Tví synové jen seděli a nevěnovali se studiu Tóry. Zato Jošua ti dobře sloužil a prokazoval ti velikou úctu. Přicházel do tvého domu časně zrána a odcházel pozdě v noci. Jmenuj svým nástupcem Jošuu, syna Nunova, aby se naplnila slova verše ‚ten, kdo stráží fíkovník...‘“

Mojžíš požádal Hospodina, aby jeho synové po něm mohli nastoupit jako vůdce lidu (i když tato žádost není v textu jasně vyjádřena), a dále ho požádal, aby mu dovolil vstoupit do Země izraelské.

Ani jedné žádosti Hospodin nevyhověl. Synové byli shledáni jako nevyhovující, protože dostatečně neznali Tóru na to, aby se mohli stát náboženskými vůdci jako jejich otec. I Mojžíš si zřejmě uvědomoval tento nedostatek, a proto svou žádost nevyložil přímo, jen ji nosil v srdci. Z Bible se o ní dozvíme tak, že Mojžíšova žádost o to, aby byl nahrazen syny, je vložena do textu na místě, kde se rozhoduje o dědictví dcer Celofchadových. Možná že Mojžíš chápe, že za chyby svých dětí nese sám vinu. Je koneckonců tak ponořen do vztahů s Bohem, že nemá čas ani trpělivost zabývat se vlastní rodinou. Cožpak nám Bible neříká, že byl zaneprázdněn i tehdy, když měl mít obřizku jeho syn Eliezer, takže synka musela obřezat manželka Cipora,

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC

Západní zeď v Jeruzalémě při čtení z Tóry o svátku Sukot. Foto archiv.

kteří tak zachránili Mojžíše od trestu za nedbalost?

Snáze se Mojžíšovi pronáší druhá žádost – aby mohl vstoupit do Země zaslíbené. Vždyť celý smysl exodu z Egypta spočíval v tom, že cesta končí v Zemi izraelské, a Mojžíš přece udeřil egyptského strážného, aby zachránil hebrejského otroka, čímž z postavení egyptského prince spadl do situace párii, osoby v Egyptě nežádoucí! Cožpak si po všech obětech a potížích s reptajícími Židy nezaslouží vstoupit do Izraele?

Ale i tato – logická – prosba je odmítnuta. „Avšak Hospodin hněval se na mne pro vás a nevyšlyšel mne; a Hospodin pravil ke mně: ‚Dosti máš, nemluv ke mně více o této věci.‘“ (5M 3,26) Jestliže je odkaz rodičů omezen či rozšířen na základě toho, jak schopné má člověk potomky, pak i vůdce národa musí snášet stejný osud jako jeho lid. Když Bůh původně požádal Mojžíše, aby přijal pozici vůdce Izraelitů a vyvedl je z Egypta, velký prorok váhal: „Neposlechli (Izraelité) Mojžíše z malomyslnosti a pro těžkou službu.“ (2M 6,9) Ralbag vysvětluje smysl těchto slov tak, že Mojžíš neměl s lidmi trpělivost, neboť se věnoval těžkému úkolu přiblížit se Hospodinu. Mojžíš zřejmě nedokázal, nebo se dostatečně nesnažil přesvědčit národ, aby dobýval Zemi izraelskou. Neměl trpělivost

s lidmi, které ani řada zázraků nepřesvědčila o tom, že musí bezpodmínečně vykonávat Boží vůli. Jestliže kvůli tomu byli odsouzeni zemřít v poušti, musel trest sdílet i jejich vůdce.

REE (5M 11,26 – 16,17)

„...nýbrž místo, které vyvolí Hospodin, Bůh váš, ze všech kmenů vašich, aby tam vložil jméno své, sídlo jeho budete vyhledávat a tam budeš choditi a tam přinášeti budete celooběti své a oběti (hodů) svých...“ (5M 12,5–6)

Tóra zde zřejmě mluví o našem svatém městě, Jeruzalémě, protože slova jsou vložena do kontextu vstupu Izraele do Zaslíbené země a nezbytnosti zničit modloslužebné oltáře předtím, než bude zřízen Hospodinův chrám. Ale proč není město Jeruzalém zmíněno přímo? Bible již dávno, v Abrahamově období určila Malkiho – Cedeka jako krále Šalemského (Jeru-Šalem, Město míru), (1M 14,18), a hora Morija byla určena jako místo, odkud „vyhlédne“ Všemohoucí po spoutání Izáka. (1M 22,14) V Bibli člověk většinou není na pochybách, co se místních jmen týče – vezměte přesné zeměpisné určení hory Gerizim nebo hory Eval (5M 11,29-30). Proč s Jeruzalémem tolik okolků?

Ve svém mistrovském díle *Průvodce zbloudilých* (část třetí, kapitola 45) se touto otázkou zabývá Maimonides. Soudí, že podstatou služby v chrámu bylo popření modlářství. Horu Morija zvolil Hospodin jako místo pro chrám proto, že převyšovala ostatní vrcholy v okolí, a mohla tak dosvědčovat nadřazenost Hospodina nad všemi modlami. Božský úmysl byl zjeven už Abrahamovi. Proč se tedy Mojžíš snaží zatajovat přesnou totožnost Božího města?

Maimonides nabízí tři důvody. Za prvé, Mojžíš cítil, že zveřejnění jména jedinečného města by probudilo zášť ostatních národů a podnítilo jejich touhu dobýt Jeruzalém pro sebe. Za druhé – ostatní národy by se mohly rozhodnout město zničit jen proto, aby je Izraelci nezískali. Za třetí, Mojžíš se mohl obávat toho, že o Jeruzalém začnou mezi sebou bojovat jednotlivé izraelské kmeny. První dva důvody známe velmi dobře i ze současnosti. K Maimonidovu výkladu bych přidal ještě jeden důvod, proč náš prozřívavý prorok mohl odmítat prozradit jméno města. Ve starověku měl každý národ stát svého vlastního boha, o němž se místní obyvatelé domnívali, že žije na jejich území. To ovšem nebyl případ Židů – ano, Jeruzalém se měl stát městem, v němž měl sídlit Boží chrám –

ale nikoli samotný Bůh, jenž je Pánem celého vesmíru a kterého, jak krásně řekl král Šalamoun, stavitel prvního chrámu – nelze obklopit ani nebem nebes, ani celým vesmírem, natož jedinou budovou v jediném městě.

Jeden z nejobtížnějších úkolů, které Mojžíš od Hospodina dostal, bylo vysvětlit lidem, že Všemohoucí Bůh není omezen fyzickými rozměry, že není tělesný. Maimonides v díle *Mišne Tora* píše, že svatost Jeruzaléma je svatostí Boží přítomnosti (šechiny); tato přítomnost je věčná, je fyzicky nezničitelná, protože je fyzicky neuchopitelná – a věčná je tedy i svatost Jeruzaléma.

(Z komentářů rabiho Šlomo Riskina vybrala a přeložila am.)

MĚSÍC AV

„Když přichází av, umenšujeme své radosti.“

Začátek měsíce se nese ve znamení smutku z mnoha událostí, které se nahromadily v průběhu historie židovské existence. Je to dobrá příležitost, abychom se podívali na židovský postoj k *churbanu*, ke zkáze. V důsledku dlouhých roků utrpení židovského národa lze říct, že vyrovnávání se s *churbanu* je jakási židovská specializace.

Jakýkoli *churban*, ať už je to ztráta rodné země, blízké osoby nebo jedinečného místa, je našima očima zpravidla zachycen jako cosi konečného, jako nezvratná a nenahraditelná ztráta. Takový pohled vede k nedostatku vůle dál žít a tvořit. V hebrejštině se používá spojení „ztratil se mu svět“: jako by – v subjektivním vnímání – byl v důsledku osobní ztráty zničen celý svět.

Z *midrašů* a mnoha příběhů v rabínské literatuře se dozvídáme o velice zajímavém postoji. *Churban* a těžkosti jsou klíčem k řešení, k vykoupení. V životě na světě je potřeba chápat příčiny krize, aby z toho bylo možné pochopit, jak pokračovat dál. A to je optimistické poselství.

Smutek a pocity ztráty pramení z příliš úzkého pohledu na přítomnost a na to, co se stalo. Jedinečnou schopností významných židovských osobností ve všech pokoleních bylo pozvednout obyčejné lidi k tomu, aby hleděli na cestu židovského národa historií a dokázali uvidět, odkud jsme přišli a kam směřujeme a jaké je naše určení. Širší pohled umožňuje osvobodit se od čistě synchronního pohledu na neštěstí a přináší naději.

Jako příklad můžeme uvést *churban šoa*, který s nebyvalou tíhou dopadl na evropské Židy a který je ztrátou bez možnosti nápravy. Poznání, že tento hrozivý *churban* nakonec vedl ke vzniku Izraele, nás může utěšit a upevnit naši víru ve věčné trvání izraelského národa.

RAV MENACHEM KALCHHEIM

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – srpen 2006

Staronová synagoga

2. 8.	středa	předvečer půstu 9. av	20.42 hodin
3. 8.	čtvrtek	půst 9. av konec půstu	21.21 hodin
4. 8.	pátek	začátek šabatu	20.33 hodin
5. 8.	sobota	šabat Nachamu VAETCHANAN 5M 3,23-7,11 hf: Iz 40,1-26 Perik 4 mincha	20.15 hodin
		konec šabatu	21.37 hodin
9. 8.	středa	Den 15. av	
11. 8.	pátek	začátek šabatu	20.11 hodin
12. 8.	sobota	EKEV 5M 7,12-11,25 hf: Iz 49,14-51,3 Perik 5 mincha	19.55 hodin
		konec šabatu	21.22 hodin
18. 8.	pátek	začátek šabatu	19.58 hodin
19. 8.	sobota	REE 5M 11,26-16,17 hf: Iz 54,11-55,5 Perik 6 mincha	19,45 hodin
		konec šabatu	21.07 hodin
24. 8.	čtvrtek	1. den Roš chodeš elul	
25. 8.	pátek	2. den Roš chodeš elul začátek šabatu	19.44 hodin
26. 8.	sobota	ŠOFTIM 5M 16,18-21,19 hf: Iz 51,12-52,12 Perik 1 mincha	19.30 hodin
		konec šabatu	20.51 hodin
1. 9.	pátek	začátek šabatu	19.29 hodin
2. 9.	sobota	KI TECE 5M 21,10-25,19 hf: Iz 54,1-10 Perik 2 mincha	19.15 hodin
		konec šabatu	20.35 hodin

V sobotu ráno a o svátcích bohoslužba od 9.00 hodin.

Vysoká synagoga

Ve všední dny *šachrit* (ranní modlitba) v 8.00 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin,
maariv (večerní modlitba) v 19.30 hodin.

Jeruzalémská synagoga

V sobotu ráno bohoslužba od 9.00 hodin.
Od 9. 6. a další pátky v létě se večerní bohoslužby nekonají.

Španělská synagoga

(Bejt Praha)

Každý pátek *kabalat šabat* v 19.00 hodin.

ROZHODL JSEM SE ROZUMEM I CITEM

Rozhovor s rabínem Menachemem Kalchheimem

Rav MENACHEM KALCHHEIM se narodil r. 1974 v Jeruzalémě. Studoval na ješivě Bejt El a vystudoval pedagogiku na univerzitě Bar Ilan (obor pedagogické poradenství).

Rabi M. Kalchheim s manželkou Malki, Chanuka 2005. Rodinný archiv.

Působil jako pedagog na několika středoškolských ješivách a jako veřejný pracovník ve svém bydlišti, osadě Ateret. Je ženatý, s manželkou Malki mají čtyři děti. Od podzimu 2004 působil jako hostující rabín (šaliach) na pražské židovské obci.

Pane rabíne, ve prospěch pražské obce se angažoval váš otec, rabi Uzi Kalchheim, pracovala tu vaše sestra Jael. Byl tedy váš pobyt zde logickým pokračováním jejich práce?

Así ano, i když to bylo rozhodnutí logické i citové. Nikdy předtím jsem tu nebyl, ani já, ani má žena Malki jsme s tím vlastně nepočítali. Dokončoval jsem rabínská studia, současně jsem pracoval na magisterské práci na univerzitě a působil na jedné střední škole. Učil jsem judaismus, hlavně židovskou filosofii v ješivě. A také jsem vykonával určité úkoly pro naši komunitu, byl jsem něco jako dobrovolný veřejný pracovník, který se věnuje návštěvníkům, organizování činností atd. Žili jsme společně s dalšími asi sto rodinami v malé osadě v Samař, na půl hodiny cesty z Jeruzaléma a půl hodiny z Tel Avivu. Malki je herečka a pracovala většinou s dětmi – ve školách a školách.

Jak jste si zdejší obec představoval a jak moc se vaše představy lišily od skutečnosti?

Věděl jsem o zdejších poměrech hodně, věděl jsem, že jedeme do hodně složité situace. Nejprve jsme tu byli v roce 2003,

podívat se, seznámit se. Pak byly volby a v obci nastalo dost změn, jež vedly k celkové nestabilitě.

Kdybyste věděl, co vás čeká, přijel byste stejně?

My jsme přijeli právě kvůli těm problémům. Takže to vlastně byla, jak jsem řekl, volba logická i citová. Cítili jsme, že v takové době by do Prahy měl jet někdo, kdo určité ponětí o tom, co se tu děje, má, že jen takový člověk může být opravdu užitečný. Cítil jsem odpovědnost. Pro představu: přijeli jsme v půl druhé v noci a ráno

v osm jsem šel do Staronové synagogy, byl jsem tam sám. Pak přicházeli turisté, cizinci, ale nikdo z pražské obce. Já jsem se rázem stal chazanem a gabajem v jedné osobě. Nikdo místní mi neřekl, jak to u vás v synagoze chodí. Tahle situace vlastně symbolizuje celý náš vstup sem. Za tři týdny jsem seděl na schůzi reprezentace, o což mě požádali jak pan Jelínek, tak rabín Sidon.

To tedy bylo v létě 2004?

Bylo to na konci léta 2004, měsíc před Roš hašana.

Vaše přítomnost byla v té těžké době zřejmě cenná také tím, že jste se konfliktu přímo neúčastnil.

Pro mě byla má role jasná. Jednak jsem rabín, a ten má být neutrální, má sloužit celé obci – každý mu může zavolat a ptát se na to, co potřebuje. Za druhé jsem tu byl jako šaliach, tedy rabín vyslaný oficiálně izraelskými úřady. Jsem tu jako představitel židovských institucí – Světové sionistické organizace, Židovské agentury a svým způsobem i izraelského státu, takže už z podstaty svého postavení se nemohu vměšovat do místních sporů. Což samozřejmě neznamená, že nemám svůj soukromý názor.

Myslíte si, že krize na obci přinesla lidem zde něco užitečného?

Problémy, které se ukázaly, nezmizí, když se o nich přestane mluvit. Je samozřejmě

dobře, že se situace uklidnila, že obec znovu funguje, ale na některé problémy by se nemělo zapomenout. Ta krize přitáhla pozornost k otázkám, které je třeba řešit.

Které to jsou?

Je to hlavně členství v obci. Tedy vyřešit otázku, kdo může být členem obce, a to ze dvou hlavních úhlů pohledu: Za prvé podle definice toho, kdo je Žid. Obec by měla dát jasnou odpověď na otázku, kdo může být členem, jaké konverze uznává, jak se tímto problémem zabývá. Za druhé podle toho, kde žadatel o členství žije, tedy vyřešit otázku členství cizinců, lidí, kteří pobývají v Praze jen přechodně. Třeba americký židovský student, který je v Praze půl roku, nebo izraelský či ruský obchodník, který tu pár let pracuje. Myslím, že obec by je měla pěkně přijmout, chovat se k nim přátelsky a pohostinně, jako ke svému, měla by jim umožnit jíst v košer jídelně, ale neměla by je přijímat jako své členy s právem volit, i když si tihle lidé určitě zaslouží naši úctu.

Současná praxe vůči cizincům je jaká?

Stávají se řádnými členy obce. Jsou tu rok, dva, pak odjedou a volí ze zahraničí. Mezitím ztratí s obcí kontakt, takže těžko vědí, o čem rozhodují. Navrhoval bych, aby tihle lidé měli nějaké zkušební období, aby dejme tomu během roku prokázali, zda na obec chodí jen na levnější obědy, nebo zda chodí občas i na bohoslužby, na oslavy svátků či se nějak účastní společenského života, a teprve pak aby získali členství. Ale mělo by se jednat jen o nějaký mimořádný status, bez práva volit. Nikdo jim nebrání v tom účastnit se života obce, naopak; ale volit, to je velmi zodpovědná záležitost, v níž se rozhoduje o budoucnosti obce.

Jak se za dva roky vašeho pobytu pražská obec změnila – co se zlepšilo, na čem by se mělo pracovat?

Za poslední dva roky se nám podařilo zorganizovat mnoho úspěšných aktivit – především kolem nejvýznamnějších dnů židovského kalendáře, např. Roš hašana, Chanuka a Tu bišvat. Mám na mysli třeba různé překlady a informační letáčky k jednotlivým svátkům, které se dočkaly úspěchu ve všech židovských organizacích. Leccos se povedlo, přestože situace v obci byla složitá. Mám radost i z prodejny kašrutu, která je denně otevřená a jsou v ní k dostání produkty, které se nedají koupit jinde. A to za přijatelnou cenu a v takové kvalitě, jakou mnohdy nenajdete ani v komunitách v nejbližším okolí za hranicemi ČR. Obec by mohla samozřejmě dokázat

mnohem víc, ale i tak je to úspěch. Pracujeme na seznamu košer potravin, které lze koupit u nás na obci, řadu z nich i v běžných supermarketech. Ten seznam dostanete na rabinátě. Navíc kašrut pražské obce je jediný, který schválil i vrchní izraelský rabinát. Uspadnil se také proces uzavírání sňatků, protože oddací list vystavený naší obcí bude automaticky uznán v Izraeli.

A v oblasti vzdělávání?

To moc úspěšné nebylo. Vytvořili jsme řadu plánů, ale ne všechny se uskutečnily. První rok jsem chodil do židovského gymnázia, pak bohužel k naší veliké lítosti spolupráce ustala; nešlo ale o neochotu z naší strany, nezáměr projevilo tehdejší vedení školy. Se školou jsme spolupracovali, ale i tam se dalo udělat víc. Je mi to líto, protože komunita naší přítomnost mohla využít mnohem lépe. Na přednášky pro dospělé chodila hrstka lidí, na Malčiny večírky přišla párkrát spousta žen, většínou ale málo.

Nehrála svou roli i otázka jazyka?

Myslím, že je důležité, aby lidé slyšeli hebrejštinu. Většinou jsme měli tlumočnicka,

i koncerty s přednáškami, večírky, všechno možné. Nic z toho se nekonalo.

Kvůli neochotě lidí?

Myslím, že lidé v obci by o své židovství měli víc pečovat. Budoucnost obce je závislá na tom, jak si budou židovskou identitu budovat a zachovávat, kolik energie na to vynaloží. Obec je přece společenství, kde se lidé navzájem znají, oslavují spolu židovské svátky, udržují židovský život. Lidé, kterým je přes sedmdesát, získali nějaké ponětí o židovství v dětství. Ti mladší už nic takového nepoznali, až zase generace dnešních třicátníků, kteří se mohli projevat svobodně. Ale i ti mladší by mohli být činnorodější – když porovnám Českou unii židovské mládeže třeba s maďarskou nebo polskou, česká mládež se moc nesnaží. Nechci říct, že jsou tu lidé neschopní, to ne, spíš jsou vůči svému židovství nějak pasivní...

Lidé se třeba věnují svému židovství jinak – zajímají se o židovskou kulturu, prožívají je intelektuálně.

Ale proč ne? Na obci mohou být různé přednášky – o židovské historii, filosofii apod. Ale ty přednášky by se měly konat

Velký díl práce by také zřejmě měla vykonat židovská škola: pokud by byla kvalitní, zajímali by se o židovství víc i rodiče dětí.

Určitě. Málo se ví, že Izraelci žijící v Praze si zorganizovali vlastní nedělní školu. Jejich děti chodily do normálních českých škol a jednou týdně v neděli navštěvovaly židovskou. Učily se hebrejsky, slavily svátky. Nevěřila byste, jak to bylo pěkné. Rodiče dětí jsou sekulární lidé, v Izraeli nevstoupí do synagogy, ale chtějí, aby jejich děti uměly hebrejsky, věděly něco o dějinách státu a jaké jsou tradiční svátky. Jsou aktivní a záleží jim na jejich židovské identitě.

Myslíte si, že pokud by byla pražská obec otevřená i jinému směru než ortodoxnímu, byla by pro lidi atraktivnější?

Nevím. Osobně věřím ve způsob života, který se běžně nazývá ortodoxní judaismus. Ale taky věřím tomu, že pokud bude mezi lidmi opravdová vůle spolupracovat a dělat něco pro rozvoj židovského života navzdory svým osobním či skupinovým zájmům, bude tato spolupráce fungovat bez ohledu na to, jak se kdo formálně nazývá.

Vaše příspěvky do Roš chodeš většinou vycházejí z Maharalových komentářů – je to váš oblíbený učenec?

Ano. Zabýval se jím můj otec a já teď zpracovávám jeho poznámky k Maharalovu dílu – snad vyjdou i knižně. Nejvíce mě ovšem ovlivnil rabi Kook, který také vychází z Maharala. Chtěl bych tímto poděkovat redakci Roš chodeš, že mi publikaci příspěvků umožnila.

Každý člověk má v životě nějaký cíl, nějaký úkol. Co pokládáte za takový úkol ve svém životě?

Mým cílem v životě je být co nejduchovnější, ve významu blízkosti k Bohu. A přiblížit k pravdivému poznávání i co nejvíce lidí. Co se týče cíle, který jsem měl při pobytu v Praze, ten odpovídá mottu z Pirkej avot, které mi řekl a vysvětlil můj učitel v Jeruzalémě. „Miluj práci a neměj rád úřad (rabína)“, což znamená: miluj práci, kterou je potřeba v roli rabína udělat, a ne titul „rabín“ a místo na úřadě rabinátu. Dělej ve funkci rabína to, co je opravdu důležité, tj. buď opravdovým rabínem. Díky Bohu mi práce za poslední dva roky přinesla dosti uspokojení. A jelikož mi vaše obec není lhostejná a práce v ní je mi blízká, nabídnul jsem několik možností, jak udržet náš vztah a v činnosti na pražském rabinátě pokračovat.

ALICE MARXOVÁ

Malki Kalchheimová s dětmi. Rodinný archiv.

popřípadě jsme hovořili anglicky. Obecně bylo snadnější chodit za lidmi, kteří někde bydlí pohromadě, třeba v domě pro seniory nebo v penzionu. Tam jsme oslavovali svátky a uspořádali řadu programů. Horší to bylo v okamžiku, kdy lidé museli někam přijít. Teď nemluví o akcích spolků, jako je Wizo, se kterými jsme rovněž byli v kontaktu, ale o ostatních. Bylo mi to vždycky líto. Měl jsem hodně nápadů na přednášky, na filmová představení, daly by se pořádat

na obci, protože obec by měla být centrem zdejšího židovského života.

Vzpomínám si třeba na moc pěkný pesachový piknik letos na jaře na Letné – spousta dětí, rodičů, před deseti lety by si někdo něco takového těžko dovedl představit.

Obec má v současné době velký potenciál k podobným aktivitám, jde jen o to, jak tento potenciál rozvine a využije.

SYNAGOGA V HARTMANICÍCH

Památník spolužití Čechů, Němců a Židů na Šumavě

Rekonstrukce krovy, 2003.
Foto Občanské sdružení Památník Hartmanice.

Hartmanická synagoga nemá příliš dlouhou historii a ani po architektonické stránce nepatří k tomu nejdůležitějšímu, co se v souboru synagog v České republice dochovalo do dnešních dnů. Přesto patří její záchrana, rekonstrukce, zpřístupnění i způsob využití k zásadním činům v oblasti snahy uchovat doklady židovské historie i jejího tragického konce v období holocaustu. A to hned z několika důvodů, které se v tomto krátkém textu pokusíme formulovat.

HISTORIE SYNAGOGY

Hartmanická židovská obec si svou synagogu postavila počátkem devadesátých let 19. století, kdy v tomto šumavském městečku nedaleko Sušice sídlilo více než sto Židů (13 % všech obyvatel). Stejně jako v mnoha dalších místech česko-německého pohraničí zde vedle sebe žili po řadu generací Němci, Češi a Židé. Konec toho-

to soužití přinesl rok 1938, kdy byly Hartmanice obsazeny německou armádou a přičleněny k Bavorsku. Synagoga byla stejně jako více než šedesát synagog a židovských modliteben v oblasti Šumavy a Českého lesa uzavřena (a později změněna v truhlářskou dílnu). Definitivní tečku za století trvajícím soužitím česko-německým pak přinesl odsun naprosté většiny původních obyvatel německé národnosti po roce 1945.

Na rozdíl od většiny židovských památek nebyla hartmanická synagoga zničena za nacistické okupace ani později za komunistického režimu, i když byla znehodnocována účelovými zásahy. Koncem osmdesátých let minulého století budovu užívali vojáci a státní statek (byl tu sklad pneumatik) a čekala ji demolic. Díky pádu totality rozsudek vykonán nebyl.

ZÁCHRANA

Se snahou stavbu zachránit přišlo Občanské sdružení Památník Hartmanice v roce 2002. Za situace, kdy se žádná další synagoga v horském prostředí u nás nedochovala, bylo jeho členům jasné, že pokud se záměr podaří, zachrání současně se syna-

gogou – dokladem komplexně a poctivě pojedené šumavské stavby postavené v jednotném historizujícím stylu konce 19. století – i posledního zástupce této kategorie židovských památek. Členům sdružení, jehož předsedou je Ing. Michal Klíma, se podařilo získat peníze od sponzorů i od soukromých dárců (významnou částkou přispěl zejména Česko-německý fond budoucnosti) a bylo možné začít

Průčelí synagogy, 2006. Foto Jiří Daniček.

s obnovou památky. Po zajišťovacích pracích v roce 2002 proběhl v následujícím roce stavebně historický průzkum a byl zpracován projekt rekonstrukce. Obnovil se štít, byly opraveny krovy a přikročilo se k základním stavebním úpravám interiéru. V roce 2005 pokračovala obnova interiéru, výstavba dřevěné konstrukce ženské galerie, byly osazeny nové dveře a okna a do štítu vráceny původní kamenné desky Desatera, budova dostala novou fasádu a na podzim byla dokončena většina stavebních úprav interiéru.

PAMÁTNÍK ČESKO-NĚMECKO-ŽIDOVSKÉHO SPOLUŽITÍ

V roce 2006 byla dokončena a instalována expozice Památníku spolužití Čechů, Němců a Židů na Šumavě, která je bez nadsáz-

Litínové schody na ženskou galerii, 2006. Foto OSPH.

ky mimořádná. Připomíná historii šumavského regionu a města Hartmanice, zejména v 19. a 20. století, kdy v této oblasti nastaly velké změny v osídlení, v kontextu historických událostí ve střední Evropě. Prostřednictvím písemných dokumentů, fotografií, plánů i dochovaných předmětů ze života občanského i náboženského je tu dokumentováno vzájemné soužití tří kultur, které se zde setkaly: české, německé a židovské. Důležitým exponátem je také samotná budova synagogy, v níž je památník umístěn. Proto expozice obsahuje i fotografickou a architektonickou dokumentaci k její historii a rekonstrukci. Bez afektů a v této souvislosti bohužel často používaných ideologických schémat připomíná památník kapitolu společné historie, na niž by měly navázat současné česko-německé vztahy v rámci Evropské unie. Připomíná období, které vyústilo v katastrofu vyvolanou nenávisť, xenofobií a netolerancí, a ukazuje, jak na ni v různých obdobích doplatili Židé, Němci i Češi. Smyslem památníku je přispět ke smíření, doložit na historii příklady tolerantního spolužití i ukázat důsledky netolerance.

SLAVNOSTNÍ OTEVŘENÍ

Veřejnosti byla synagoga a její expozice slavnostně zpřístupněna 16. května letošního roku. Hlavní projev pronesl místopředseda Senátu Petr Pithart, který mimo jiné řekl: „Hodnota této nenápadné budovy v poslední době prudce stoupla, stoupla totiž o investici dobré vůle. Neslouží sice svému původnímu účelu být duchovním útočištěm pozoruhodné menšiny, která musela bojovat o své místo na slunci, ale svým obnovením získala účel nový, nový smysl: být místem, odkud by měla napříště vyzářovat vůle k paměti, zájem o ty druhé, tolerance, slovem účta ke všem lidem, kteří tu spolu žili, pracovali a modlili se.“

S použitím materiálů OSPH připravil

JIRÍ DANÍČEK

Synagoga je přístupná veřejnosti denně kromě pondělí od 9 do 18 hodin. Telefon do synagogy je 723 953 426. Telefon na průvodkyni je 732 631 176. E-mail můžete poslat na synagoga@hartmanice.cz. V synagoze je otevřena expozice Památník spolužití Čechů, Němců a Židů na Šumava. Návštěvníci tu najdou také výstavu Šumava na starých fotografiích ze sbírky Pavla Scheuflera, dvojfotografie šumavských vesnic zlikvidovaných komunistickým režimem a dokumentaci k historii horské synagogy Hartmanice. Vstupné pro dospělé je 40 Kč, pro důchodce a studenty 20 Kč.

Pozvánka na výlet: BECHYNĚ

V nově rekonstruované bechyňské synagoze byly 1. července otevřeny dvě stálé expozice. První je Muzeum turistiky, druhá představuje prostřednictvím současných i archívních fotografií, kopií map, archívních dokumentů a plánů život Židů na Bechyňsku: vzhled ghetta, synagog a hřbitovů ve Stádleci, Koloďejích nad Lužnicí, v Neznašově, Zběšičkách, ve Veselíčku, v Týně nad Vltavou a Bernartcích, a také významné osobnosti regionu.

Nejstarší známou zmínku o pobytu Židů v Bechyni máme z roku 1570, tehdy tu bydlelo pět židovských rodin. V průběhu 17. století se postavení zdejších Židů zhoršilo: směli bydlit jen v šesti domech v Židovské ulici, nesměli prodávat a kupovat domy, přijímat křesťany na byt nebo u nich bydlit v nájmu, zaměstnat křesťany jako čeledíny či služky apod. Mnoho židovských rodin se z města vystěhovalo: roku 1725 jich tu žilo jen osm. Nejvíce Židů v Bechyni

První zmínka o modlitebně v Bechyni je z roku 1636. Současná synagoga při městských hradbách byla postavena v letech 1872–73 podle plánů stavitele Karla Hamera v prosté klasicistní podobě s novorománským průčelím. Její interiér byl několikrát upravován (například roku 1898 byly odstraněny veškeré německé nápisy). Bohoslužebným účelům sloužila do počátku 2. světové války, za protektorátu tu bylo skladiště. Po válce budova přešla do vlastnictví státu a byla využívána pro různé účely; počátkem 70. let byla necitlivě adaptována pro potřeby hasičského muzea. Roku 1995 byla vrácena do vlastnictví ŽO v Praze. O devět let později a. s. Matana přikročila k celkové obnově, která letos vyvrcholila obnovou interiéru. Především byly odstraněny devastující zásahy dřívějších uživatelů, obnoveny štukové omítky stropu a stěn, zčásti byla osazena nová okenní křídla podle

Bechyňská synagoga po rekonstrukci, 2006. Foto autorka.

bydlelo během let 1890–98 (4,6 % všech obyvatel), poté jejich počet klesal: 59 osob v roce 1910 a o dvacet let později již jen 32 (1,4 % obyvatel). Samostatná židovská náboženská obec existovala v Bechyni od 17. století až do nacistické okupace, kdy zanikla v důsledku vyvraždění většiny jejich členů v období holocaustu.

K nejvýznamnějším židovským památkám města patří hřbitov a ghetto se synagogou. Hřbitov v dnešní Michalské ulici přiléhá k městské hradbě: na rozloze 1369 m² je tu dochováno kolem 250 náhrobků, nejstarší čitelný je z roku 1687 (pohřbívalo se tu do začátku 40. let 20. století). Jedná se o velmi cenné a výborně dochované a udržované pohřebiště s řadou náhrobků barokního a klasicistního typu, chráněných vysokou zdí. Ghetto se synagogou je ukázkou dispozice nejstarších židovských sídelních okrsků při městských hradbách. Šest domů uvnitř hrazeného města stojí dodnes (v přestavbách) po jedné straně ulice a tvoří se synagogou intaktně dochovaný celek.

původních vzorů, původní podlaha byla doplněna a konzervována, pozornost byla věnována obnově kamenných prvků. V budově byla obnovena elektroinstalace na úrovni odpovídající současným požadavkům. V budoucnu se počítá ještě s rekonstrukcí vzhledu průčelí, obnovou vnějších omítek apod.

Generálním dodavatelem díla byla společnost Novadus z Příbrami pod vedením Ing. Pavla Poláka, kamenické a restaurátorské práce provedli Petr Škarvan a Milan Šturm. Převážnou část prací financoval vlastník, je muž vypomohl budoucí nájemce, Klub českých turistů, formou předplacení nájemného na desetileté budoucí období. Synagoga je zapsanou nemovitou památkou, finančně se na její obnově podílely i město Bechyně a Ministerstvo kultury ČR. Díky za podporu a cenné rady při obnově patří i památkářům z Městského úřadu v Táboře a Národního památkového ústavu v Českých Budějovicích.

BLANKA ROZKOŠNÁ

DOPIS Z HAIFY

Zatím jsme všichni v pořádku. Ptáte se, jak to tu prožíváme...

Vážená redakce,

díky za e-mail. Jsme zatím všichni v pořádku, i rodiče. Otcí jsem předala váš pozdrav a on ho opětuje. Ptáte se, jak to tu prožíváme.

Čím začít? Nebo snad od kdy začít? Narodila jsem se před více než šedesáti lety ve městě, kde dnes žiji; tady v Haifě. V nemocnici, kterou vidím z okna našeho bytu. První tři roky jsem prožila v dnes ostřelované Nahariji. Tak se stalo, že dnes žiji a nezbyl po mně jen pomníček u zdi terezínského hřbitova jako po mém bratránkovi, který tam zemřel ve věku třinácti měsíců, několik dní před koncem druhé světové války. I jméno jeho otce je tam – ten nepřelžil pochod smrti.

Když jsem v roce 1946 přijela s maminkou do Prahy, čekal mě tam jen otec, který mě viděl naposled, když mi bylo šest neděl, a jediný dědeček. Ale to už je daleká historie. Nebo snad ani ne? Nejspíš je to příčina – jedna z příčin –, že ani já, ani naprostá většina ostatních Izraelců nedovolíme, aby se někdo beztrestně dotkl ve zlém nás a hlavně našich dětí.

Když se v pátek večer, někdy v sobotu, sejde celá má rodina – dva synové s manželkami, dcera se zetěm a pět vnoučat –, je nás kolem velikánského stolu třináct. Třináctka je pro Židy šťastné číslo a i já jsem šťastná, když se na ně dívám, i když z toho jde někdy hlava kolem. Mimochodem to číslo, doufám, ještě časem vzroste.

Z okna našeho bytu, který je v patnáctém patře domu tyčícího se nad mořem na výběžku pohoří Karmel, je vidět celý Haifský záliv až k Ras Nakura – hebrejsky Roš ha-nikra, česky asi něco jako Hlava jeskyně. Je to skála s opravdu krásnými jeskyněmi, které vyhloubil mořský příboj a kam se dá sjet lanovkou. Nahore na skále je brána a hranice mezi Libanem a námi.

Studovala jsem v Praze se studentem z Bejrútu. Když jsem mu řekla, že se třeba jednou setkáme v Ras Nakura, odpověděl mi: „Víš, tady jsme normální lidé, ale já nevím, jak by to bylo, až bychom se potkali tam.“ Tehdy jsem ho nechápala; dnes už trochu ano. Jiná studentka, dalo by se říci „duše člověka“, se přátelila s mou indickou kolegyní. Byla ze Sýrie a jmenovala se Hannie. Nevím jak dál. Studovala na červený diplom a byla ochotna každému pomoci, bylo-li to zapotřebí. Když se Hannie doslechla, že se vracím do Izraele, doslova mě prosila: „Nejezdí tam. My vás musíme zahnat do moře.“

Není to poprvé, co nás sirény varují před nebezpečím. Žiji tu od ledna 1967. Prvního máje onoho roku byl den pracovního klidu, a tak jsme jeli navštívit manželovy příbuzné v kibucu Kfar Szold. Je to zemědělská osada na úpatí Golanského pohoří. Provedli mě tam podzemním tunelem se skládacími palandami, kde spávaly děti, když se syrským vojákům, kteří tehdy seděli v horách nad kibucem, zachtělo hodit pár granátů nebo si zastřílet. Není se co divit, že si v kibucu o šest neděl později, po šestidenní válce, oddechli, když mohli uložit děti ke spánku bez obav z nočních poplachů.

Tehdy jsem ještě neměla děti a válku jsem coby lékařka prožila v nemocnici. V té, ve které jsem se narodila. Během dalších válek jsem měla obavy o děti a pokračující jsem doufala, že je to už ta poslední válka. Nebyla. Asi nám tu ještě není souzeno žít v klidu.

Teď je zase válka. Nemyslím, že jen kvůli těm uneseným vojákům. To byla jen poslední kapka, která přeplnila pohár. Nebudu se vracet příliš daleko a připomenu jen, že před šesti lety opustila naše armáda jižní Libanon a ten měl být – jak normální podmínka! – obsazen libanonskou armádou. Normální? Místo toho se tam usadili přívrženci Hizballáhu pod velením Damašku a Teheránu. Sýrie a Írán je soustavně vyzbrojují a oni si houby dělají z libanonské vlády. Vybudovali si tam ve vesnicích vlastní samosprávu a v jižním Bejrútu za íránské peníze čtvrt, v níž žiji jejich vojáci s rodinami a v níž jsou také sklady raket,

střel a munice. Tu čtvrt, kterou naše letadla srovnávají se zemí poté, co místní obyvatelé byli varováni, aby ji opustili. Pod obytnými domy jsou tam v hloubce desítek metrů umístěny bunkry, odkud Nasraláh řídí své kroky proti Izraeli. Jsou tam uskladněny tisíce střel s roztomilým jménem kaťuše, ale i stovky raket, které mohou doletět až do středu Izraele – a my tady na severu jich v posledních dnech dostáváme dost. Členové Hizballáhu považují za normální využívat ke svým raketovým útokům školy nebo odstřelovat kaťuše z míst, kde se to hemží dětmi.

Včera jedna střela zabila osm dělníků, kteří opravovali vagony vlaku po nedávné těžké železniční nehodě. O den dříve zahynuli při večeri babička s vnukem. Naše zem je malá; většina lidí se nějak zná. Ten klučík byl syn spolupracovníka mé dcery a on si nemůže odpustit, že jel z ostřelované Naharije navštívit matku do Meronu.

Jak tu žijeme? Snažíme se přečkat, být ukáznění a poslouchat pokyny, které říkají: nebýt zbytečně na ulicích, neshromažďovat se, při útocích se schovat v „bezpečných prostorech“; to znamená pokud možno v krytech, pokud jsou v dosahu, jinde je to místnost v bytě, jejíž stěny jsou z betonu – takové se v posledních letech budují v každém novém bytě. (V bytě mé dcery je tak postaven pokojík nejmladšího dvouletého syna a v těchto dnech tam spí všechny tři děti.) V našem domě je takový prostor na každém poschodí. Jsme tam za pár minut a čekáme, až dopadnou střely. Dnes jsme šli fotografovat televizní štáby a reportéry, kteří se nám usadili pod okny. Jeden tam právě mluvil k divákům španělsky. Byl oděn do ochranné vesty, a vtom to bouchlo. Uskočil chudák stranou, ale byl

Haifský záliv. Foto autorka.

to jen instinkt. Dopadlo to dost daleko. Byl to jeden z případů, kdy nezazněly varovné sirény. I to se stává.

Jsou prázdniny a je dost obtížné děti zaměstnat doma. Za normálních okolností by trávil většinu času na plovárně, u moře, v kině nebo na táborech, ale nic z toho nejde. Tráví tedy většinu času u televize a u počítače. Samozřejmě jsou i potíže se zásobováním, ale většinou se daří je překonat. Já se například snažím denně navštěvovat své skoro devadesátileté rodiče, kteří se nemohou hnout z bytu, a potřebují-li něco, obstarám jim to. Jsou ale mnozí staří lidé, o které se nemá kdo starat, a tak se jim snaží pomoci různé organizace nebo lidé z okolí. Také média vysílají čísla, na která je možné se obrátit. Tohle všechno nejspíš přispívá k tomu, že počet obětí zatím není příliš veliký. Mnoho rodin odjelo do míst, kde je bezpečněji, například do Ejlátu, a nikdo jim to nezazlívá. Stejně je doba dovolených.

Lidé se tu neptají, proč válčíme. Ptají se, proč až dnes, když tam v Libanonu nahromadili tolik vražedných prostředků. Jenže světové mínění je jiné. Snad si ale teď lidé alespoň částečně začínají uvědomovat nebezpečí, které hrozí „normálním“ zemím, když extremisté ovládají státy jako Írán, a ty pomocí organizovaných skupin, jako jsou Hizballáh nebo Hamás, drží v šachu celé státy, mezi nimi i Libanon. Snad začínají chápat, že tak trochu bojujeme i za ně.

Občas si čtu na internetu české noviny. Musím říct, že zprávy jsou většinou objektivní. Ale ty příspěvky čtenářů! Ale nechme toho. Takoví lidé, kteří si osvojují právo soudit něco, o čem nemají ponětí, jsou asi všude.

Zase mě přerušily sirény. Zatím nevím, kde to padalo a zda tam byli ranění. Doufám, že ne. Poslala jsem manželé poslouchat televizi a já to zatím dopisuji. Teď zase telefony. Všechny děti chtějí vědět, zda jsme v pořádku. A já hnedle zavolám našim. Tak zatím nashledanou.

Judith Kellnerová-Tauberová
Haifa, 18. 7.

P. S.: Ještě jsem si v Mladé frontě Dnes přečetla rozhovor s Blankou Matragi. Je to dost pomatené. Jsou tam fakta i tvrzení opaku. Pokud jde o Bejrút, je to tam asi dost zlé, ale včera jsem viděla pořad od tamtady a je jasné, že nálety se soustřeďují na čtvrti obydlené členy Hizballáhu. A že je snaha znemožnit přísun bojového materiálu ze Sýrie, proto ta blokáda. Kde asi byla libanonská vláda posledních šest let? Co jsem psala v dopise, je „z jedné vody načisto“, tak prosím o prominutí.

SVĚDOMÍ LOTYŠSKA

Pozoruhodný osud Mavrikse Vulfsonse

Na závěr mise lotyšské velvyslankyně v ČR paní Ivety Šulcy se konala řada zajímavých kulturních akcí. Patřila k nim také expozice „Židovská komunita v Lotyšsku“, na níž ve Vzdělávacím a kulturním centru Židovského muzea (VKC) představilo Židovské muzeum v Rize historii Židů na lotyšském území od 16. století. V červnu také přijela do Prahy žurnalistka a představitelka lotyšské židovské komu-

Mavriks Vulfson, 90. léta. Foto archiv.

nity Emma Bramnik-Vulfson, která vystoupila ve VKC s přednáškou o svém zesnulém manželovi, historikovi a politikovi Mavriksi Vulfsonovi (1918–2004).

PRVNÍ, KDO PROMLUVIL

Mavriks Vulfson se narodil v Moskvě židovským běžencům z Rigy, kam se rodina směla vrátit roku 1921 po uzavření míru mezi Lotyšskem a sovětským Ruskem. Na gymnáziu vstoupil do sociálnědemokratického hnutí, které působilo v ilegalitě. Nikdy nepopíral, že zprvu podpořil okupaci pobaltských zemí sovětskými vojsky a připojení k SSSR v roce 1940. Když o 48 let později na sjezdu uměleckých svazů v Rize jako první veřejně promluvil o tajném protokolu k paktu Ribbentrop–Molotov ze srpna 1939, který část Polska a Litvu začlenil do německé, Finsko se zbytkem Pobaltí a Polska do sovětské sféry vlivu, vyvolal ořes. Máloco mohlo legitimitu sovětské moci oslabit víc než zveřejnění pravdy o obchodu s dáblem, který byl skutečným pozadím „socialistických revolucí“ v Pobaltí v roce 1940.

V polovině června 1941 byly desetitisíce obyvatel baltických zemí poslány do sibiřského a středoasijského vyhnanství. Židé

byli postiženi procentuálně silněji než ostatní (v Lotyšsku byl podíl deportovaných občanů židovského původu zhruba třikrát, v Estonsku dokonce desetkrát vyšší než u většinového obyvatelstva). Navzdory této skutečnosti se propagandě nacistického Německa, jehož vojska na území baltických republik vtrhla pouhý týden po osudných deportacích na Sibiř, podařilo mnoho Litevců, Lotyšů i Estonců přesvědčit, že právě Židé byli strůjci stalinského teroru v Pobaltí.

MUŽ, KTERÝ ZABIL SOVĚTSKÉ LOTYŠSKO

Mavriks Vulfson patřil ke šťastnější části lotyšských Židů. Bojoval v lotyšské divizi Rudé armády; na území Tatarstánu přežila válku jeho první žena Soňa a syn. Na frontě měl na starost zvláštní úkol: dezinformačními hlášeními v rodné němčině vyvolával zmatek v řadách Waffen-SS.

V částečně pluralitních volbách v březnu 1989 se Vulfson probojoval do sovětského parlamentu. Když 2. června 1988 přednesl svůj historický projev, řekl mu předseda Nejvyššího sovětu Lotyšské SSR a pozdější sovětský ministr vnitra Boris Pugo, že právě „zabil sovětské Lotyšsko“. (Nemýlil se. Když byl v srpnu 1991 potlačen puč proti Gorbačovovi v Moskvě – Pugo patřil mezi jeho hlavní iniciátory –, vyhlásily baltské země rychle plnou nezávislost.) Tváří in tvář tak zásadní krizi legitimacy, jaká Kremlu hrozila v důsledku přiznání pravdy o protokolu ze srpna 1939, se tvůrce politiky glasnosti Gorbačov uchýlil ke lžím. Vulfsonovi, který trval na zveřejnění tajného protokolu, tvrdil, že originál dokumentu nikdy neviděl (jeden ze dvou originálních výtisků však ležel v jeho pracovně). Za pomoci kontaktů mezi západoněmeckými žurnalisty se Vulfson v červnu 1989 sešel s Hansem von Herwarthem, který se jako tajemník říšského velvyslanectví v Moskvě v srpnu 1939 zúčastnil podpisu paktu o neútočení mezi Německem a SSSR s jeho osudným tajným protokolem. (Herwarth, příslušník pruské aristokracie, patřil k účastníkům spiknutí proti Hitlerovi z 20. července 1944.) Přátelé Vulfsonovi rovněž umožnili přístup do archivů ministerstva zahraničí v Bonnu, kde získal kopii tajného protokolu paktu Ribbentrop–Molotov. S tou pak 25. prosince 1989 vystoupil na zasedání Sjezdu lidových poslanců SSSR.

Byl to jeden z nejvypjatějších momentů jeho života. Když mu předseda parlamentu

(pokračování na straně 20)

PRIMO LEVI

Když ne nyní, kdy?

Potom se znovu obrátil k Pjetrovi: „Mimochodem, když ses přidal k nám, musíš být taky trochu blázen, jiné vysvětlení není. Rusové jsou buď blázní, nebo je s nimi nuda, ale ty jsi z rodu bláznů, to je vidět. Bude ti s námi dobře, i když jsou naše zákony trochu komplikované; neboj, my je dodržujeme, jenom když nám nepřekážejí v partyzánské činnosti, ale rádi si o nich povídáme. Umíme skvěle rozlišovat mezi čistým a nečistým, mezi mužem a ženou, mezi Židem a gojem, a rozlišujeme i mezi příkázáními mírovými a příkázáními válečnými. Například mírové příkázání říká, že nezatoužíme po ženě bližního...“

Pjotr, který ležel vedle Černé Rochele, se poněkud odtáhl, možná nevědomky.

„Ne, s tím si teď nelam hlavu. Tady všichni touží po všech ženách.“

„Veliteli, ty nikdy nemluvíš vážně,“ přerušila ho Line, která naopak mluvila vážně vždycky. Její lehce ochraptělý alt nebyl silný, ale dovedl se mezi jinými hlasy prosadit. „Pokud jde o ženu bližního, máme k tomu co říct my.“

„Kdo my?“ zeptal se Gedale.

„My ženy. Především: proč žena může patřit jen jednomu muži, nebo nic, kdežto muž nemusí patřit jen jedné ženě? Případá vám to správné? Pro nás to správné není, není to přijatelné. Dnes už to není přijatelné; ženy jsou dnes posílány do vyhnanství jako muži, končí na šibenici jako muži a střílejí líp než muži. To stačí jako důkaz, že mojžišský zákon je zpátečnický.“

Pavel se probudil, pochechtával se a říkal něco potichu Pjetrovi. Leonid mlčel, ale kradmo pokouval po Lině a vypadal staraně. Přihnal se silný závan, děšť s kroupami zabušil do stěny; mlýn zaskřípěl a celá stavba se jako kolotoč otočila na obrovském čepu zaraženém do zasypaného řečiště. Isidor se přitiskl k Bílé Rochele, a ta ho tišila hlazením po ježaté hlavě.

„Jen dál, pokračuj. Line,“ řekl Gedale. „Přece se nelekneš nějakého větříku. Řekni nám, jaký zákon ctíš ty: jestli nebude moc přísný, mohli bychom se jím řídit taky.“

„Já se nebojím větru, ale vás. Jste cyničtí a primitivní. Náš zákon je prostý; dokud nejsou muž a žena manželé, můžou po sobě toužit a milovat se, jak chtějí. Až do svatby má být láska volná a tak to taky je, vždycky to tak bylo, neexistuje zákon, který by ji mohl uvěznit. Ani Bible nemluví jinak; naši předci nebyli jiní než my, milovali se jako my, tenkrát jako dnes.“

„Tenkrát víc než dnes,“ podotkl Pavel, „však taky Bible nezačíná pro nic za nic šukáním.“

„... ale po svatbě už to tak není,“ Line si ho neвшímala a pokračovala. „My v manželství věříme, protože je to smlouva a smlouvy se dodržují. Manželka patří manželovi, ale i manžel patří manželce.“

„Tak to my se nevezmeme,“ prohlásil Gadale. „Vid, Bello?“

„Ty mlč, abys věděl,“ odpověděla Bella, „beztak každý ví, že jsi špindíra. A já tě nikdy neřáda, aby sis mě vzal. Jako veli-

Ilustrace Antonín Sládek.

tel bys ještě ušel, ale jako manžel, radši nemluvit.“

„Výborně,“ na to Gedale, „tak vidíš, že se vždycky shodneme. Máme čas si to rozmyslet, nejdřív musí skončit válka.“ Pak se obrátil na Leonida, který celý zachmuřený seděl na bobku vedle Liny:

„A co ty, Moskvane, co si myslíš o teoriích své ženy?“

„Nemyslím si nic. Nech mě na pokoji.“

„... a já nejsem ničím žena,“ dodala Line.

„To je štráchů!“ řekl Józek ze svého kouta jednomu muži ze Slonimu. „Jákov, náš otec, měl například čtyři ženy, a ty se mezi sebou shodly skvěle.“

Do hovoru se vmísil Mottel:

„Ale nebyly to ženy bližního. Jákov byl v právu, protože jednu z nich měl omylem, vlastně Lábanovou lstí, a další dvě byly otrokyně. Opravdovou manželku měl jen jednu: všechno bylo podle pravidel.“

„Výborně Mottle!“ řekl Gedale. „Nevěděl jsem, že jsi tak vzdělaný. Studoval jsi v ješivě, než jsi začal podřezávat krky?“

„Studoval jsem nejrůznější věci,“ odpověděl Mottel s vážností. „Studoval jsem i Talmud, a víte, co říká Talmud o ženách? Říká, že s ženou, která není naší manželkou, nemáme mluvit nebo jí dávat znamení, ani rukama, ani nohama, ani očima. Že se nemáme dívat na její šaty, ani když si je neoblékla. Že poslouchat ženu, když zpívá, je jako vidět ji nahou. Že je vážným prohřešením, když se dva snoubenci obejmou: žena vyjde z objetí nečistá, jako kdyby měla měsíčky, a musí se očistit rituální koupelí.“

„Tohle všechno stojí v Talmudu?“ zeptal se Mendel, který až dosud nepromluvil.

„V Talmudu i jinde,“ řekl Mottel.

„Co je to Talmud?“ zeptal se Pjotr. „To je vaše Evangelium?“

„Talmud je jako polévka, ve které je všechno, co člověk může jíst,“ řekl Dov. „Ovšem je tam zrno i s plevami, ovoce s peckami a maso s kostmi. Není to moc dobré, ale je to výživné. Talmud je plný chyb a protikladů, ale právě tím učí uvažovat, a kdo ho přečetl celý...“

Přerušil ho Pavel: „Já ti vysvětlím, co je Talmud, na jednom příkladě. Dávej dobrý pozor. Dva kominíci proletí dolů rourou komína; jeden vyleze celý umazaný od sazí, druhý vyleze čistý. Ptám se tě: kdo z těch dvou se půjde umýt?“

Pjotr vytušil lest a rozhlížel se kolem sebe, hledaje pomoc. Pak si dodal odvahy a odpověděl: „Půjde se umýt ten, co je špinavý.“

„Chyba,“ řekl Pavel. „Ten, co je špinavý, vidí tvář druhého, která je čistá, a myslí si, že je čistý i on. Kdežto ten, co je čistý, vidí umouněnou tvář druhého, myslí si, že je špinavý, a jde se umýt. Chápeš?“

„Jo, chápu. To má logiku.“

„Ale počkej, ten příklad ještě není u konce. Teď ti položím druhou otázku. Ti dva kominíci proletí znovu tím samým kominem a zase je jeden špinavý a druhý ne. Který se půjde umýt?“

„Říkal jsem ti, že chápu. Půjde se umýt čistý kominík.“

„Chyba,“ řekl nelitostně Pavel. „Ten, co byl čistý a šel se umýt po prvním pádu, si všiml, že voda v lavoru se neušpinila, kdežto ten umazaný pochopil, proč se ten

čistý šel mýt. A proto se tentokrát jde umýt špinavý kominík.“

Pjotr naslouchal s pootevřenými ústy, napůl vytřeštěně, napůl zvědavě.

„A teď přijde třetí otázka. Ti dva proletí kominem potřetí. Kdo se půjde umýt?“

„Od teďka se chodí mýt ten, kdo je špinavý.“

„Zase chyba. Viděl jsi někdy, že by dva proletěli jedním kominem a jeden zůstal čistý a druhý se zamazal? Tak vidíš, takový je Talmud.“

Pjotr zůstal pár vteřin jako opařený, potom se otřepal, jako když pes vyleze z vody, ostýchavě se zasmál a prohlásil: „Teď se kvůli tobě cítím jak zmoklá slepice. Jak ucho na vojně. Dobře, pochopil jsem, co to je, ten váš Talmud, ale jestli mi dáte ještě jeden příklad, jdu pryč a vrátím se k Ulybinovi. Tohle není nic pro mě, já jdu radši na věc útokem.“

„Neber si to tak. Ruse,“ řekl Gedale. „Pavel to nemyslel zle, nechtěl se ti vysmívat.“

K tomu poznamenala Line: „Chtěl ti jenom dát pocítit, jaké to je být Žid, myslím, jaké to je mít hlavu stavěnou určitým způsobem a být mezi lidmi, kteří jí mají stavěnou jinak. Tak a teď jsi

Žid ty, sám mezi gojím, co se ti smějou.“

„...a udělal bys dobře, kdyby sis změnil jméno,“ dodal Gedale, „protože to tvoje je moc křesťanské: místo Pjotr Fomič by sis měl nechat říkat Jeremjáš nebo Abakuk nebo nějak jinak, ne tak nápadně. A nauč se jidiš a zapomeň na ruštinu: dej se možná obřezat, nebo na tebe jednoho dne uděláme pogrom.“

Gedale domluvil, s chutí si zívnu, sfouknul svíčku, dal všem dobrou noc a odešel s Bellou. Další dvě tři svíčky byly sfouknuty. Tmou se ozval ochraptělý ospalý hlas, snad jednoho z mužů z Ružan.

„...u nás ve vsi byl Žid a ten snědl vepřovou klobásu. Rabín ho za to káral, ale on prohlásil, že to prase přezvykovalo, takže bylo košer. Hloupost, prasata nepřezvykují, na to rabín. Obvyčejně ne, ale tohle přezvykovalo. Přezvykovalo, a jak: přezvykovalo jako vůl,“ řekl Žid; a jelikož to prase už nežilo, nemohl rabín nic říct.“

„U nás ve vsi,“ ozval se jiný hlas, „byl Žid, a ten se dal čtrnáctkrát pokřtít.“

„Proč? Nestačilo to jednou?“

„To se ví, že stačilo, ale jemu se líbil ten obřad.“

Bylo slyšet, jak si někdo odkašlává a odplivuje, a pak třetí hlas pronesl:

„U nás ve vsi byl Žid, a ten se opíjel.“

„No a co je na tom divného?“ zeptal se někdo jiný.

„Nic. Neříkal jsem přece, že je to divné, ale dneska večer je divné vyprávět věci, co divné nejsou, protože všichni vyprávějí jen divné věci.“

„U nás ve vsi,“ začal Isidor, přerušil ho ženský hlas. „Už dost! Spi, je pozdě.“ Ale Isidor pokračoval:

Ilustrace Antonín Sládek.

„U nás ve vsi byla jedna žena, a ta viděla dábla. Jmenoval se Andúschas, měl podobu jednorožce a hrál na hudební nástroj.“

„Na jaký?“

„Na roh.“

„A jak to dělal, když ho měl na čele?“

„Nevím,“ řekl Isidor, „na to jsem se jí nezeptal.“

Nějaký hluboký hlas nahoře zívnu: „Buďte už zticha. Je čas spát, hodně jsme toho nachodili. Musíme si odpočinout. I Hospodinovi trvalo šest dní, než stvořil svět, a sedmý den odpočíval.“

Odpověděl mu Gedale: „Odpočinul si a prohlásil: ‚Doufejme, že to bude fungovat.‘“

Ještě se tmou nesl tenký hlásek Bílé Rochele, přefíkávací šeptem večerní motlitby „Do Tvých rukou svěruji svou duši“ a požehnání „Milosrdný, zlom jho, které nás utiskuje, a odveď nás s čelem vzpřímeným do naší země“; pak se rozhostilo ticho.

BELETRISTICKÝ PŘÍBĚH PRIMA LEVIHO

Naše ukázka je z románu, který Primo Levi napsal v roce 1982, jak sám říká, „z podvědomé touhy dokázat, jak neopodstatněné je obvinění, které vznesli i sami Židé, totiž že Židé zůstali neteční, pasivní a nechali se odvést na jatka jako ovce“.

Jeho název Když ne nyní, kdy? je částí slavného výroku rabi Hilela: „Jestliže já nejsem pro sebe, kdo je pro mě? A když jsem jenom pro sebe, co jsem? A jestliže ne nyní, pak kdy?“ Najdeme ho v asi nejznámějším talmudském traktátu Pirkej avot, který je součástí Mišny (oddíl Nezi-kin). Bývá chápán jako vyjádření obtížného a – v závislosti na okolnostech – stále se měnícího poměru mezi osobním a obecným a mírou, jakou se člověk může a má podílet na dění tohoto světa.

V příběhu skupiny aškenázských Židů z Ruska a Polska, kterým se podařilo přežít vraždění, doprovázející postup německých armád, jsme svědky jejich nekonečného putování rozlehlými prostorami Ruska, Polska i Německa, které končí v italském Miláně. Vlastně tam ale nekončí. Cílem židovských partyzánů není usadit se v Itálii, ale začít znova žít v Palestině. Nejsou to však klasičtí sionisté, do Palestiny směřují zejména proto, že nemají střechu nad hlavou, nemají se ke komu vrátit, nemohou získat zpět žádnou identitu. A v neposlední řadě také proto, že ze strádání a kruté praxe partyzánského života vytěžili kvalitu, na kterou už nechtějí rezignovat: nikoli jen pocit, ale skutečný stav svobody, kterou nikdy dříve nepoznali.

Román Když ne nyní, kdy? je také první knihou, kterou Primo Levi napsal jako beletrii, kdy nevycházel bezprostředně z vlastní zkušenosti a vytvářel, jak to sám formuloval, „příběh z ničeho“. Po českých překladech knih Prvky života (Odeon, 1981), Potopení a záchranění (MF, 1993), Je-li toto člověk (Sefer, 1995), Příměří (nakl. F. Kafky, 2000) a Hovory s Primo Levim (Paseka, 2003) tak dostává český čtenář ve vynikajícím překladu Kateřiny Vinšové „první“ prózu slavného italského autora, který jako jeden z mála přímých obětí šoa dokázal zachytit a formulovat její skrytou a těžko uchopitelnou podstatu.

JD

Primo Levi: *Když ne nyní, kdy?* vydalo nakladatelství Paseka roku 2006, přeložila Kateřina Vinšová. Kniha má 288 stran, pevnou vazbu. Vydání první, doporučená cena 269 Kč.

DORT PRO SIGMUNDA FREUDA

Netradičně pojatá výstava v Židovském muzeu v Berlíně

Člověk čeká akademicky pojatou výstavu s panely, fotografiemi rodného domu a rodičů a citáty z díla. Namísto toho ve vstupní hale berlínského Židovského muzea narazí na dort o průměru čtyři metry, na němž jako šťastný oslavenec sedí lékař a psychiatr, rodák z Příboru Sigmund Freud, a užívá si letošní, už 150. narozeniny.

ŽIVOTOPIS NA DORTU

Každý ze čtyřadvaceti dílků dortu popisuje důležitý moment ve Freudově životě a každý vybraný moment (např. dětství,

Narozeninový dort: Sigmund Freud se žení.

svatba, již slavil proti své vůli podle židovských rituálů, vynález psychoanalytického rozhovoru na pohovce atd.) slovem doplňuje a vysvětluje krátká rozhlasová hra. Poslechem se návštěvník stává nenápadným pozorovatelem klíčových momentů ve Freudově životě. Hlavním elementem přitom zůstává lidská řeč se všemi svými vadami, což zdůrazňuje její roli v psychoanalytických teoriích.

Životopis Sigmunda Freuda na cukrovém dortu otvírá výstavu v Židovském muzeu v Berlíně *PSYCHOanalyse*, která si vzala za cíl přiblížit dílo autora teorie psychoanalýzy široké veřejnosti. Je rozdělena do tří částí. První zahrnuje Freudův život, jeho teorie a dnešní svět psychoanalýzy. V druhé části se návštěvníci dostávají do barevně svítícího labyrintu psychoanalytických pojmů, které vyšly z Freudovy praktické práce s pacienty a staly se základem jeho teorie: masochismus, fobie, pud, hysterie, Oidipův komplex... Interaktivní

lexikon skýtá 34 Freudových pojmů, které spolu navzájem souvisejí. „Vybrali jsme také jeho nejznámější pacienty a případy vysvětlili tak, aby tomu rozuměl každý návštěvník,“ říká autor výstavy Daniel Tyrandellis (vzděláním matematik a filosof). Případy Anny O., Dory a malého Hanse a další kauzy jsou znázorněny plasticky pomocí malých figurek a doplněny citáty z Freudova díla v němčině a angličtině.

„Výstava má za cíl ukázat návštěvníkům, jak Freudovy teorie stále ovlivňují náš život,“ vysvětluje Tyrandellis. „Člověk by si tu měl uvědomit, že odpovědnost za své chování ve vztahu k ostatním nese jen on sám.“ S příchodem Freudovy teorie totiž podle Tyrandellise ze společnosti odchází autorita boha a na jeho místo přichází člověk. A stejně jako ve Freudových teoriích je i na výstavě centrálním bodem člověk a jeho reflexe sebe sama. Výstava nepoučuje, spíše provokuje, nutí přemýšlet nad sebou i nad vztahem k ostatním.

SPÍŠ PRO LAICKOU VEŘEJNOST

Výstava *PSYCHOanalyse* v Německu narazila na kritické hlasy, kterým chyběla důrazná zmínka o Freudově židovském původu. To však autorovi výstavy nepřípadalo pro výsledky psychoanalýzy důležité, na narozeninovém dortu je jeho židovství pouze biografickou zmínkou. „Myslíte Freud je dar pro naši společnost a umožnil nám vidět věci jinak, nezávisle na svém náboženství,“ říká Tyrandellis. Jiné kritické hlasy zmiňovaly, že vystavován je pouze „kýč“. Je pravda, že v expozici návštěvníci nenajdou jediný dobový předmět

Andy Warhol, Sigmund Freud.

(například Freudův pracovní stůl nebo jeho knihy). „Materiál jsme kupovali v oddělení pro kutily a pak z toho sami sestavovali předměty pro názornou ilustraci Freudových teorií,“ říká Tyrandellis. „Tím jsme ale docílili toho, že se lidé těchto složitých pojmů nebojí, je jim to bližší než klasické zaprášené muzejní předměty.“

To je důležité pro autorský záměr výstavy: Freudovu teorii vysvětlovat a současně odbourávat strach lidí před „záhadnou“ psychoanalýzou. Lidem, kteří se Freudem zabývali hlouběji, výstava zřejmě určena není – po kritickém zhodnocení Freudova přístupu či po nových teoriích psychoanalýzy by pátrali marně. Možná, že si autoři řekli: Když má někdo narozeniny, dostává od ostatních pochvalu a dárky. Na kritiku je prostor při jiných příležitostech.

Výstava *PSYCHOanalyse* je v Židovském muzeu v Berlíně otevřena do 27. srpna. Více informací o expozici a doprovodných akcích získáte na adrese www.jmberlin.de.

BÁRA PROCHÁZKOVÁ, Berlín

Repro: Židovské muzeum v Berlíně.

Otto Theodor W. Stein

Kresby, akvarely a kvaše ze sbírek Oblastní galerie v Liberci

Jednou z kulturních akcí v rámci projektu „Rok s židovskou kulturou – 100 let Židovského muzea v Praze“ je výstava kreseb, akvarelů a kvašů malíře a grafika Otty Theodora W. Steina, kterou uspořádala Oblastní galerie v Liberci a jež je přístupná až do 17. září 2006.

Otto Stein se narodil roku 1877 v Žatci. Po otcově smrti se v roce 1879 matka přestěhovala do Prahy, kde si založila krejčovský salon. Otto byl pro nevalný zájem o studium a „nemravné chování“ vyloučen z několika rakouských škol, až nakonec zakotvil na obchodní akademii v Liberci. Po ukončení studia odešel na zkušenou do Terstu, na přelomu století se rozhodl věnovat se umění. V letech 1900–1903 studoval kresbu a malbu na akademii v Karlsruhe, kde se spřátelil s rakousko-italským básníkem Theodorem Däublerem (1876–1934), považovaným za jednoho z předchůdců expresionismu, a jeho sestrou Helenou, s níž se v roce 1903 oženil (kvůli sňatku konvertoval k protestantismu).

STUDIA A KONTAKTY

V Praze, kde se usadil, začal studovat na akademii u Hanuše Schweigera, a sblížil se tu se spolužáky Bedřichem Feiglem, Alfredem Justitzem a Willym Nowakem. Pražský umělecký život ho však zklamal, zkoušel to v Karlsruhe, Drážďanech (první samostatná výstava, 1909), Paříži a nakonec v Mnichově. Mnichov byl významným uměleckým střediskem malířů skupiny *Der blaue Reiter* (Kandinsky, Klee a další), z nichž mnohé Stein poznal osobně; stal se i svědkem jejich prvních vystoupení (1911, 1912). Vedle německých modernistů žila v Mnichově pestrá cizinecká kolonie ruských, východoevropských a židovských umělců. Na pozvání Steina přijeli v roce 1912 do Mnichova i Nowak a Justitz, kteří se s Kleem podíleli na založení mnichovské *Nové secese*. Nowak byl v Mnichově neobyčejně úspěšný, také Stein se začal významněji uplatňovat jako malíř a pod vlivem Nowaka vytvořil svůj charakteristický styl, který v zásadě již nikdy neopustil. Roku 1914 se v Drážďanech zúčastnil výstavy skupiny *Die Brücke*, o rok později vystavoval s *Novou secesí*. (Brzy nato museli Stein a Nowak narukovat, ale díky protekci Nowakova prastrýce, generála, který byl velitelem litoměřické posádky, se oběma umělcům podařilo dostat do Litoměřic, kde se měli věnovat propagaci rakouské armády.)

Po vzniku republiky přijali Stein i Nowak československé občanství. Stein pak v létě 1919 odjel do Berlína, kde se stal členem Liebermannovy *Berlínské secese* a v následujících letech se zúčastnil řady výstav v Německu; revue *Kunst der Gegenwart* mu věnovala celé číslo. Společně s Nowakem pak uspořádal velmi úspěšnou výstavu v pražském Rudolfinu (1922), samostatně vystavoval v Düsseldorfu (1923), Lipsku (1929) a Saské Kamenici (1930), kde se usadil a podle vlastních slov strávil do roku 1933 nejkrásnější léta života. Po-

Otto Stein, Zátiší u okna.

dařilo se mu prosadit se do významných galerií i soukromých sbírek a jeho obrazy byly často publikovány v uměleckých časopisech. Jako portrétista získal dobré jméno v Německu i Americe, kde je mnoho jeho obrazů v soukromých sbírkách. Zatímco rané Steinovy práce byly do jisté míry ovlivněny expresionismem, v této době se jeho názor ustálil v klidnějším cézannovském klasicismu a dekorativním podání jednoduchých námětů. Jeho hlavním tématem byly krajiny, portréty a zátiší, které charakterizuje citlivý malířský rukopis a tlumená barevnost béžových a karmínových, zelenavých a šedých tónů.

PERZEKUCE

Očekávání, že bude jmenován profesorem na drážďanské akademii, zmařil nástup nacismu. Ačkoli jeho tehdejší dílo bylo vzdáno jakékoli expresi a deformacím, byly některé z jeho kreseb a grafik z kamenických městských sbírek zařazeny v roce 1937 mezi „zvrhlé umění“ a spáleny (akce probíhala v galeriích po celém Německu).

V roce 1935 se Stein vrátil do Prahy. Nedostatek peněz a zhoršený zdravotní stav ho odrazovaly od emigrace, i když to ještě bylo možné. V červenci 1942 byl i s rodinou deportován do Terezína. O jeho životě v terezínském ghettu zatím mnoho nevíme, snad pracoval jako většina umělců v technickém oddělení. Vytvořil tu řadu tužkových portrétů a zasněných pohledů z terezínských zákoutí.

OSUD PO VÁLCE

Po válce bydlel několik let s rodinou v Praze u Willyho Nowaka, který mu po celou válku posílal balíčky s jídlem. Ačkoli měl československé občanství a prošel koncentračním táborem, kvůli mateřské němčině měl stále obtíže. V roce 1951 si zvolil za své poslední útočiště Frýdlant v Čechách. Maloval zasněné pohledy ze Středohoří, oblíbená zátiší a příležitostně portréty. V roce 1957 mu liberecká galerie uspořádala k 80. narozeninám výstavu, na kterou upozornil ve Výtvarné práci Miroslav Lamač. O jeho kvaších tehdy napsal: „Jsou podivuhodně kultivované, prochnuty křehkou poezií a zároveň logickou myšlenkou stavby. Ovládají je delikátní harmonie, orchestrující nekonečné nuance lomených tónů; a zároveň velká kultura barevné hmoty, rozmanitost jejích struktur...“ Podobně jako u Nowaka jsou ve Steinově tvorbě využity některé objevy nové francouzské malby: Gauguinova dekorativní arabeska, Redonova poetizující snovost a především Cézannova stavba prostoru pomocí barevných tónů.

Otto Stein maloval až do podzimu 1958, kdy se jeho zdravotní stav začal rychle zhoršovat; zemřel 29. listopadu 1958. Při pohřbu se s umělcem rozloučil sochař Jan Lauda, věrný přítel posledního období Steinova života: „Život Steinův je knihou bohatou, jímavou a poučnou. Mohl se státi zámožným, ale šel za hvězdou umění, prošel Evropou, aby se po uplynutí polovíčky svého poželnaného věku vrátil chud do své vlasti... Prostál léta před malířským stojanem, aby nakonec maloval vsedě – ale bez brýlí – své písně malých formátů, ale velikých hodnot. Prožil léta ve velkých městech, aby posléze neopouštěl svoji světničku, kde zkřehlými prsty svých inteligentních rukou pracoval téměř do posledního dechu, nejposledněji na obrazovém doprovodu k Máchovu Máji. ...Zemřel v kraji, kde jako mladík studoval. Muži, který měl tisíce známých a stovku přátel, zůstala jich hrstka, která však nezapomene. Jeho široký životní rozhled, jeho nevsední vzdělání a vysoká inteligence, neobyčejná duševní svěžest, vzácná paměť zůstávají v jeho četných dopisech stylisticky krásných a srdečně upřímných. Bude se nám po nich i po něm stýskat.“ **ap**

GYÖRGY SÁNDOR LIGETI

Ohlédnutí za velikánem moderní hudby

György Sándor Ligeti, průkopník hudební avantgardy 2. pol. 20. století, vynikal nenapodobitelnou schopností respektovat a zároveň modernizovat hudební tradice. Jeho koncertní, komorní, operní skladby, smyčcová kvarteta a klavírní etudy mají přesvědčivou, vytříbenou formu a originální rytmy. Ligeti nezná sentiment a s filosofickým pohledem, ironií a smyslem pro grotesku transformuje balkánský folklor, Bartókův modernismus, neoklasicismus, dvanáctitónovou školu, minimalismus S. Reicha a T. Reillyho, mikrotonální stupnice H. Patchera, ale i africkou a indonéskou polyrytmiku. Hravá *Poème Symphonique* pro sto metronomů (1962), jejichž nečitelná plošná arytmiická mikropolyfonie se postupně rozpadá přes poslední úder do naprostého ticha, je brilantní studií vztahů času, prostoru, předurčenosti a náhody a koncepčně předznamenává skladbu *Clocks and Clouds* (1973), inspirovanou esejí K. Poppera o kontinuu mezi mlhavostí přírodních a měřitelností mechanických jevů.

Ligetiho tvorbu ovlivnily i mimohudební zájmy, obdiv ke groteskám Ch. Chaplina, B. Keatona a bratří Marxových, studium fraktální geometrie B. Mandelbrota a četba L. Carrola či matematika a filosofa D. R. Hofstadtera, autora bestselleru *Gödel, Escher, Bach: An Eternal Golden Braid*. V 60. letech se Ligeti stal idolem příznivců psychedelické hudby, když byly jeho skladby *Atmosphères*, *Lux Aeterna*, *Requiem*, *Musica Ricercata II* zpopularizovány filmy S. Kubricka 2001: *Vesmírná Odyssea* a později v *The Shining* a *Eyes Wide Shut* (česky *Osvícení*, *Spalující touha*). Sám Ligeti příliš nedbal o slávu před širokým publikem, záleželo mu více na vlastní srozumitelnosti a podobně jako P. Boulez, guru poválečné hudební abstrakce, trval na kompoziční poctivosti a svědomitosti. Experimenty, odstraňující osvědčená kritéria, přirovnával k „nápadu položit na stůl výkal, poprášit jej zlatem a vydávat jej za umění“.

MEZI DVĚMA DIKTATURAMI

Tvorba i osud Ligetiho byly poznamenány pohnutou historií Evropy 20. století: „Rozbouřenost svého života jsem si nevybíral, byla mi vnucena dvěma vražednými diktaturami, nejprve Hitlerovými nacisty a pak Stalinovým sovětským režimem.“ Ligeti se narodil 28. května 1923 v maďarsko-židovské rodině v transylvánském

Dicsöszentmártonu a vyrůstal v sedmihradském Kološváru (dnešní Kluži). Zde zakusil první protimaďarské a antisemitské předsudky. Na přání otce se měl György věnovat vědeckému povolání, ale univerzitní kvóty pro Židy byly beznadějně zaplněny. Od raného dětství Ligeti slýchal hudbu v okamžicích „halucinací“ a nevěděl, jak je zachytit, zaznamenat. Přestože měl doma zakázanu hru na klavír až do čtrnácti let, láska k hudbě nakonec zvítězila. V šestnácti začal komponovat podle vzoru Webera, Wagnera a Strausse, později se seznámil s hudbou Kodályho a Bartóka. Od roku 1941 studoval na klužské konzervatoři a soukromě se zajímal o tvorbu Hindemithovu a Stravinského.

V roce 1943 byl zatčen nacisty a nasazen do židovského pracovního oddílu že-

György Sándor Ligeti. Foto archiv.

nijního zabezpečení fronty. Z nucených prací se mu podařilo utéci, a když po týdnech pěšího putování dorazil do Kluže, po deportované rodině nenašel ani památky a v jeho bytě byli nastěhováni cizí lidé. Ligeti sám díky nucenému nasazení unikl šoa, válku přežila i jeho matka, avšak otec, bratr a další příbuzní v koncentračních táborech zahynuli.

PO VÁLCE

Po válce Ligeti studoval a učil na Akademii Ference Liszta v Budapešti, kde se stihl seznámit s tvorbou A. Schönberga, A. Berga a A. Webera. Jeho pokusy o veřejnou prezentaci vlastní „pobartókovské“ moderny narážely na sílící represe komunistických cenzorů, vystupňované v roce 1948 po moskevském útoku na „formalismus“ Prokofjeva a Šostakoviče a zákazu moderní, tzv. úpadkové hudby. Měsíc po invazi sovět-

ských tanků v listopadu 1956 Ligeti a jeho žena za dramatických okolností opouštějí Maďarsko, ukryti v poštovním vlaku.

Ligetiho druhým domovem se stala Vídeň, dlouhodobě pobýval též v Německu, v Kalifornii a ve Švédsku a ke konci života mluvil šesti a půl evropskými jazyky (onou polovinou prý byla hudební italština). Únik z izolace za železnou oponou a setkání s představiteli evropské hudební avantgardy otevřely Ligetimu nové tvůrčí možnosti. Podle vlastních slov si najednou připadal jako v ráji a hned se pustil do práce na vlastních kompozicích.

MEZI AVANTGARDOU A MINULOSTÍ

První úspěch slavil v roce 1958 se skladbou *Artikulation*, následovanou *Avantures* (1962), orchestrálními skladbami *Apparitions* (1959) a *Atmosphères* (1961) a o pár let později skladbou *Nouvelles Avantures*, vyznačující se anarchií, absurditou nesignifikačního jazyka a náhlými okamžiky ti-

cha. Roku 1965 mělo premiéru *Requiem*, inspirované vizemi šoa, posledního soudu, vlámskou polyfonií, Bachovou hudbou, malbami Brueghela a Bosche. Z podobných inspiračních zdrojů vychází i Ligetiho proslulá opera *Le Grand Macabre* (1978), drsný, burleskní příběh sexuální vášně a smrti na pozadí konce světa, odehrávající se ve fiktivním Brueghellandu. Ligeti neustále hledal

vlastní cesty, vyhýbaje se ideologiím, trendům a tabu diktovaným dobou: „Jsem jak ve vězení, jednou zdí je avantgarda, druhou minulost. Potřebuji uniknout.“

Ligetimu se za rozsáhlou, originální tvorbu dostalo mnoha ocenění, kupř. prestižní Grawemeyerovy ceny v hodnotě 150 000 dolarů za brilantní *Study pro piano* (1985). Ač si byl vědom vlastního významu a vlivu, komentoval označení za největšího žijícího skladatele na světě, jehož se mu dostalo roku 1993 na festivalu v New England Conservatory, s charakteristickou skromností: „Nazývejte mne prosím druhým největším. Na otázku, kdo je úplně největší, odpovím – všichni moji kolegové.“ György Ligeti zesnul 12. června letošního roku ve Vídni ve věku 83 let.

JIRÍ ZAVADIL, New York

Společný jazyk víry a rozumu

David Hartman a cesta k dialogu

Rabín, profesor DAVID HARTMAN (1931), poradce izraelské vlády v otázkách náboženské plurality a zakladatel vzdělávacího centra v Jeruzalémě (Shalom Hartman Institute) se ve své knize A Heart of Many Rooms zamýšlí nad otázkami, jež jsou v současném Izraeli i v zemích diaspory aktuální: Jak navrátit Židy k judaismu? Jak judaismus vyučovat? Jak vytvářet vztah mezi Židy ortodoxními a těmi, kteří cítí vztah spíše ke konzervativní či reformní podobě judaismu? A lze vytvořit vztah mezi Židy náboženskými a sekulárními? V tomto čísle Rch přinášíme ukázkou z kapitoly nazvané Společný duchovní jazyk; celá esej vyjde v Židovské ročence 5767.

HLEDÁNÍ SPOLEČNÉ ŘEČI

Uvažujme o tom, jak vytvořit společný jazyk mezi praktikujícími a neprojektujícími členy židovské komunity. Zkusme se zamyslet nad tím, zda halacha a náboženská víra vytvářejí nezbytně soukromé světy, jejichž smysl je těm, kdo nesdílejí oddanost k víře, nesrozumitelný. Je možné převést životní styl založený na víře ve vykoupení do kategorií srozumitelných i pro ty, kdo tuto víru nemají?

Jaký přístup k ta'amej ha-micvot (důvodům pro příkázání) by takový „překlad“ umožnil? Přístup, který zdůrazňuje, že *kabalat ol malchut šamajim* (přijetí jha příkázání) musí být jedinou motivací pro dodržování příkázání, vytváří v dialogu nepřekročitelnou překážku. Prohlášení „dělám to, protože tak to přikázal Hospodin“ ukončí jakoukoli diskusi mezi věřícím a nevěřícím člověkem. Židovská tradice ale k praktikování halachy nabízí i jiné přístupy, jež otevírají možnosti pro společný jazyk mezi jednotlivci bez ohledu na to, zda sdílejí oddanost k halaše.

Takový přístup navrhuje Maimonides:

Existuje skupina lidských bytostí, která považuje za obtížné, aby pro zákony byly uváděny příčiny (důvody); co by je nejvíce potěšilo, by bylo to, aby rozum nenacházel pro příkazy a zákazy smysl. K takovému uvažování je nutí slabost, již nacházejí v duši, slabost, již nemohou vyjádřit a uspokojivě vysvětlit. Neboť se domnívají, že pokud (ony) zákony byly užitečné a byly nám dány z toho či onoho důvodu, je to, jako by jim chyběl základ pro rozjímání, a někteří rozumní lidé by je nechápali. Jestliže však existuje věc, pro niž rozum nemůže nalézt prázdný smysl a nepřináší nic užitečné-

ho, pak to nepochybně přichází od Hospodina; neboť lidská úvaha by nic takového nevymyslela. Jako by se tito lidé chabého rozumu domnívali, že člověk je dokonalejší než jeho Stvořitel; neboť zatímco člověk mluví a jedná způsobem, jenž vede k nějakému zamýšlenému cíli, Bůh tak nejedná a přikazuje nám činit věci, které nám nejsou k žádnému užítku, a zakazuje nám věci, které nám nejsou nijak škodlivé. Opak je ale pravdou – celý účel spočívá v tom, co je nám užitečné, jak jsme vysvě-

Prof. David Hartman v Jeruzalémě, 2006.
Foto Jiří Daníček.

lili na základě zásady: „Vždycky pro naše dobro, aby nás udržel při životě, tak jako v tento den.“ A říká: „Neboť to jest moudrost vaše a rozumnost vaše před očima národů, kteří uslyšíte všechna ustanovení tato řeknou: Věru, lid moudrý a rozumný jest tento veliký národ.“ (SM 4,6–8) Tak je jasně řečeno, že i všechna ustanovení (chukim) ukážou všem národům, že nám byla dána v moudrosti a s rozumem. (Průvodce zbloudilých, III, 31)

V této kapitole Maimonides odporuje takovému chápání micvot, jež tvrdí, že náboženské zaujetí musí být živeno nesrozumitelností. Podle tohoto názoru vás musí micvot oddělit od lidí, kteří nevěří ve zjevení. Bez takové izolace člověk nemůže ocenit jedinečnost micvot.

Takové náboženské chápání můžeme nazvat svědomím *akeda* (spoutání Izáka), jež připisuje velký náboženský význam podvolení se bez ohledu na to, zda je příkázání srozumitelné. Jestliže model *akedy* symbolizuje nejvyšší stupeň duchovního rozvoje, pak micvot, které se zdají nepo-

chopitelné ostatním, se stávají vzorovým vyjádřením náboženské víry. Pokud je hlavním zdrojem náboženského zanícení iracionálně, společný jazyk nelze nalézt.

Maimonides se pokusil napravit to, co pokládal za „slabost duše“. Tvrdil, že víra ve zjevení nevylučuje racionální rozhovor o hodnotách a praktikách náboženského života s lidmi, kteří *Tora mi-Sinaj* (Tóre ze Sinaje) oddání nejsou. Jako důkaz užívá text z Bible „to jest moudrost vaše a rozumnost vaše před očima národů“, aby ukázal, že Tóra předpokládá, že i jiné národy dokážou ocenit moudrost životních způsobů podle halachy. Aby i ostatní něco pochopili, je nutné, abychom byli schopni vysvětlit jim účel našich norem v racionálních pojmech. Maimonides nabízí univerzální kritéria, jak rozumět účelu halachy:

Každé z oněch šesti set třinácti příkázání existuje jako sdělení pravidla spravedlnosti nebo k zažehnání nespravedlnosti morální vlastností, nebo k tomu, aby byli varováni před špatnými morálními vlastnostmi. (Průvodce, III, 31)

LIDSKÝ SMYSL TÓRY

Uvážil-li tato univerzálně pochopitelná kritéria, může halachický Žid komunikovat s lidmi, kteří nesdílejí tytéž autoritativní předpoklady k micvot jako on. Podle Maimonida oddanost tradici není napájena jen iracionálními impulsy víry.

Lidé, kteří se věnují židovskému vzdělávání, by si z Maimonidova přístupu k micvot snad mohli domýšlet toto: Studenti Tóry si nesmějí libovat ve své výlučnosti, ale musí být vedeni k tomu, aby objevili ta'amej ha-micvot, jež jsou založena na hodnotách, které mohou chápat a ocenit jak všichni Židé, tak nežidé. Naprosté soustředění na víru se může snadno změnit ve výmluvu pro to, že člověk zanedbává lidský smysl života podle Tóry.

Psychologická a intelektuální útěcha, již nabízí život ve společnosti lidí, kteří přemýšlejí a chovají podle stejného modelu, je Maimonidovým přístupem k příkázáním ohrožena. Člověk se musí neustále pohybovat mezi dvěma mocnými póly, mezi univerzálním a jedinečným, a snažit se oba pojmut. Musí hodnotit svůj duchovní růst nejen v pojmech *akedy*, ale i Abrahamovy úpěnlivé modlitby za obyvatele Sodomy. Abraham žádá, aby Bůh byl srozumitelný v rámci univerzálního hodnocení morálky. V Sodomě Abraham mění jednostranný výklad, že náboženství je soukromým jazykem. A Hospodin Abrahamovo chápání morálky přijímá (viz 1M 18,16–33).

Z anglického originálu A Heart of Many Rooms, Vermont 2002, přeložila am.

NEPOKOJNÝ DUCH ...a jiné události

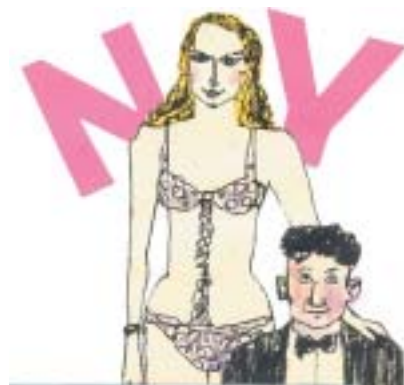
/Vybráno z českého tisku/

Pod titulkem „Létající rabín se dvakrát snese na zahradu“ avizuje Prostějovský deník (4. 7.) jeden z koncertů festivalu folkové hudby v Náměšti na Hané. ■ Podle Mladé fronty Dnes (7. 7.) se Praha těší na „další divadelní pecku: Othella stírá Kupec benátský, který přijel z Bratislavy. V roli Shylocka se představí Bolek Polívka, jeho dceru Jessiku ztvární jeho skutečná dcera Anna Polívková“. ■ Kupce benátského hraje také Západočeské divadlo v Chebu na nádvoří hradu Loket (MfD, 30. 6.). ■ Týž deník (15. 7.) v článku „Shylock – vydrůch a člověk“ připomíná mj., že většina Shakespeareových diváků nikdy Židy neviděla (byl z Anglie vypovězen koncem 13. století) a že slavný

dramatik pracuje s ještě „starší tradicí vnímání Židů jako vydrůchů a lakomců“. Což byla reakce na jim vnucený způsob obživy – úvěrový obchod. ■ Týž deník MfD pod titulkem „Řev hospod bere lidem spánek“ referovala o tom, že „s teplými nocemi se přiblížil do měst Vysociny jeden velký nešvar“: hluk, který dělají opilci a taxikáři. Stěžují si (marně) i obyvatelé „třebíčských historických Židů“. ■ V červenci česká média publikovala několik set komentářů, úvah, reportáží a zpravodajských textů, týkajících se kritické situace v Izraeli. ■ Hospodářské noviny (3. 7.) informovaly krátce o tom, že vítěz slovenských voleb Robert Fico pozval do vlády nacionalisty, kteří otevřeně vystupují proti „Maďarům, Romům a Židům“, s podmínkou, že jejich vůdce Slota nebude ve vládě. Nacionalisté získali v posledních volbách 11,7 % hlasů. ■ iDnes (13. 7.) referoval o tom, že OSN, která spravuje památník na místě bývalého tábora smrti v Osvětimi, vyhověla žádosti polské vlády a tábor se bude napříště jmenovat „Bývalý německý nacistický tábor Auschwitz“. ■ ČT1 (4. 7.) připomněla 60. výročí pogromu v polských Kielcích, při němž Poláci zavraždili 42 židovských mužů,

žen a dětí. Po válce bylo v Polsku zavražděno na 3000 Židů, kteří se do Polska vrátili. ■ ČT1 (11. 7.) připomněla i 65. výročí masové vraždy polských Židů v městečku Jedwabne. Letošní trizny se zúčastnili představitelé vlády a židovské komunity. Nikoli ale místní občané. ■ Pod titulkem „Opravte Židům hřbitov, vzkazují lidé“, přinesla Vysocina (26. 6.) článek o tom, že obyvatelé Moravských Budějovic navrhuji peníze na pamětní desku obětem holocaustu věnovat na opravu zanedbaného hřbitova. To ale nejde. ■ Pod titulkem „Zemřel seriálový magnát“ přinesla MfD (26. 6.) nekrolog Aarona Spellinga, nejplodnějšího TV producenta všech dob, „obchodníka s brakem“, slavného tvůrce mnoha seriálů (Beverly Hills, Dynastie, Melrose Place aj.). ■ Českobudějovické listy (3. 7.) otiskly rozhovor s Viktorem Fischlem, který vznikl několik dní před smrtí tohoto českého spisovatele a izraelského diplomata. ■ Většina médií si V. Fischla připomněla v nekrolozích. ■ „Je mi trochu smutno z toho, že toho o mým dědovi vím tak málo,“ svěčila se Věra Roubalová, vnučka zakladatele pražského Židovského muzea, předsedy pražské obce a historika Šalomona Huga Liebena Českému rozhlasu 6 (1. 7.): „Vím, že byl profesorem na gymnáziu, učil hebraistiku a náboženství, mluví se o něm jako o tlustém člověku s velkým humorem.“ Hlavním tématem rozhovoru byli ale uprchlíci, jejichž problémy u nás se V. Roubalová zabývá. ■ O významných židovských hřbitovech v Těšíně a Osoblaze píše Region Krnov (11. 7.), připomíná i bývalý hřbitov v Hlučíně, jehož náhrobky použili prý Němci při regulaci místního potoka. ■ Jedna z deseti údajně nejžádanějších topmodelek, bývalá basketbalistka Hana Soukupová, je „tak vysoká, že se

Kresby Antonín Sládek.

na ni polovina mužů dívá zespu”. Vdává se za Newyorčana Dreuwa Aarona, majitele společnosti na výrobu papíru. „Snoubenec je taky menší,“ řekla v rozhovoru pro MfD (15. 7.). „A mně se to líbí. Vždycky si ho takhle obejm.“ ■ Obsáhlý rozhovor s ma-

lířkou Helgou Weissovou-Hoškovou vysílal ČRo 6 (22. 7.) ■ Televize ČT1 přinesla (13. 7.) zprávu, podle níž britské Muzeum kriminalistiky vyřešilo jednu z největších zločineckých záhad – kdo to byl Jack Rozparovač. Proslulým mordýřem, který zabil pět prostitutek, prý nebyl ani „pomatený řezník v roli gentlemana“, ani korunní princ Albert, ale polský Žid Aron Kosminski, který bydlel poblíž. ■ Dne 11. 7. Region Krnov upozorňuje na to, že letos v lednu zavražděn český

mafíán a podnikatel František Mrázek se kdysi zabýval také ilegálním rozprodejem náhrobků ze židovských hřbitovů. Podle Regionu slouží rozřezané náhrobky z Opavy jako dlažba na pražském Zlatém kříži. Mrázkův vrah zatím není znám a autor článku navrhuje vyšetřovací verzi „vhodnou mezi tajemné příběhy z pražského ghetta: co když Mrázka zastřelil některý nepokojný duch okradeného Žida, jemuž Mrázek odcizil z rovu náhrobní kámen?“. ■ Pod titulkem „Dreyfusova aféra po stu letech“ připomíná v Právu (14. 7.) jaderný fyzik F. Janouch známou událost a přirovnává ji k osudu kurdského lékaře a podnikatele dr. Uzunoglu, jenž je zřejmě obětí těžké justiční nespravedlnosti u nás. ■ Maud Michal Beerová (77) byla jedním ze dvou prostějovských židovských dětí, které přežily holocaust. Dnes žije v Izraeli, na Moravu se ale vrací – o svém mládí píše knihu (MfD, 21. 7.). ■ Pod titulkem „Náhrobky musejí fotit v noci“ informují Lidové noviny (24. 7.) své čtenáře o mladých lidech z Ukrajiny, Jižní Koreje a Belgie, kteří přijeli opravovat hřbitov v Holešově. ■ „Velkou zásluhu na rozvoji brčlavskeho průmyslu měli místní Židé. Znamé byly rody Siskindlů, Bittnerů, Hollanderů či Steinů, do popředí se však brzy dostala rodina Kuffnerů,“ píše Týdeník Profit (17. 7.) v úvodu článku „Nebojte se cukrovky!“, který pak celý věnuje osobnosti Hermanna Kuffnera (1822–1905), jednoho z největších cukrovarnických podnikatelů monarchie. ■ MfD (13. 7.) upozorňuje na výstavu v chebské Galerii výtvarného umění, která po desetiletích znovu objevuje dílo pražského malíře z přelomu 19. a 20. století Eugena von Kahlera. ■ Klatovský deník (17. 7.) připomíná čtenářům, že mohou navštívit nově zrestaurovanou synagogu v Hartmanicích, na Šumavě.

(tp)

IZRAEL: Proti Hamásu i Hizballáhu

Po desítkách let se Izrael ocitl ve válce na dvou frontách. Není to sice válka tankových ofenziv, kobercových náletů a celonárodních mobilizací, ale naznačuje určitý přelom v chápání hrozeb pro mír i bezpečnost státu. To, co začalo únosem jednoho desátníka Cahalu do pásma Gazy, zprvu vnímaným spíše jako šrám na pověsti armády, pokračuje boji v Gaze a Libanonu. Ale není to jen návrat o rok (v případě Gazy) či šest let (v případě Libanonu) zpět. Kvalita ohrožení je teď jiná. Jde o zápas s koordinovaným úsilím sunnitského Hamásu a šiitského Hizballáhu. Navíc je těžké předvídat konkrétní vývoj, neboť obě teroristická hnutí mají mocné patrony – Sýrii a Írán. Otevření třetí, syrské fronty, jak se o něm spekulovalo v médiích, by tudíž prakticky jistě vedlo ke konfliktu s Íránem, který usilovně rozvíjí svůj jaderný program. Držme se tedy dosud známých faktů a hlavně toho, co z nich zobecňují sami Izraelci.

POZOR NA TUNELY A PLOTY

Za úsvitu 25. června proniklo osmičlenné palestinské komando 800 metrů dlouhým tunelem z Gazy na izraelské území, dva muži se pokusili napadnout strážní věž (byli zastřeleni), dva zničili obrněný transportér bez osádky, načež se proraženou dírou v ochranném plotu ztratili do Gazy, a čtyři muži ze zadu zaútočili na hlídkující tank – dva členy osádky zabil, jednoho těžce zranil a lehce zraněného desátníka Gilada Šalita unesl s sebou. O tři dny později následovala izraelská operace Letní déšť. Jak stále zdůrazňuje premiér Ehud Olmert, nejde o reokupaci Gazy – po pravdě řečeno nejde ani jen o osud desátníka (únosci ho chtějí vyměnit za vězněné Palestince), ale spíše o eliminaci hrozby z Gazy, z níž se po loňském stažení stává druhý Bagdád. Rakety typu kásám, donedávna vnímané tak trochu jako folklor, začínají ohrožovat obyvatele i větších sídel. Dopadají již do dvacetitisícového města Sderot (bydliště ministra obrany Amira Perece) i do stotisícového přístavu Aškelon (zasáhly školu, našťastí těsně po začátku prázdnin).

Těsně po ránu 12. července proniklo detailně nezjištěné komando Hizballáhu přes ochranný plot na libanonské hranici a asi 200 metrů v izraelském vnitrozemí si vyčihalo patrolující džíp Cahalu. Při útoku tři vojáci zabilo a dva uneslo. Na rozdíl od Šalita, který se zřejmě nachází stále v Gaze, jsou zbývající dva rukojmí možná už v Sýrii, nebo dokonce v Íránu. Také

v tomto případě Izrael provedl odvetný útok – ten sice nezachránil unesené, ale měl snížit hrozbu raketových útoků Hizballáhu. Jejich rakety původem z Íránu jsou mnohem účinnější než amatérské kásámy Gazanů, dostřelily až na Haifu a v městech na severu zanechaly na čtyři desítky mrtvých. Takže ačkoli většina Evropanů a část domácí opozice (například poslanec Merecu Ran Cohen) považuje útok na Libanon – námořní blokádu přístavů, zničení rozjezdové dráhy bejrútského letiště a přerušení dálnice na Damašek – za neadekvátní zásah, má svůj význam. Životy dvou unesených sice nespasí, ale zkomplikuje zásobovací cesty Hizballáhu. Ten disponuje až 13 tisíci raket typu katuše a pěti sty střelami fadžr a zelzal s dostřelem 70 kilometrů. Otázka zní, nakolik tuto ničivou infrastrukturu poškodila izraelská odvěta. Podle informací skupiny Debka Hizballáh hned 12. července preventivně stáhl svůj nejcitlivější arzenál do tunelového systému Palestince Ahmeda Džibrila v lokalitě Naama třicet kilometrů jižně od Bejrútu. Tento systém vybudovali v 80. letech východoněmečtí inženýři a izraelské námořnictvo se tuto podzemní pevnost na pobřeží dlouho, leč neúspěšně pokoušelo zničit.

ZAJATCI NA OBCHOD

Co a jak se dá z těchto událostí zobecnit? Jisté je, že Hamás a Hizballáh působí v součinnosti, že vrchní patronát nad společným úsilím drží Írán (v polovině června uzavřel se Sýrií smlouvu o vzájemné vojenské spolupráci) a že teroristé zahájili novou strategii. Na místo sebevražedných misí do civilních autobusů, restaurací a diskoték nastoupily útoky na armádní

jednotky s cílem unášet vojáky coby zboží k výměně již vězňených teroristů. To je novinka. Únosy u pásma Gazy i na libanonském pomezí se odehrály na izraelském území, v místech, kde probíhá nepochybná hranice. Bradley Burston to v Ha'arecu popsal výstižně: „Když střela zasáhla jeho tank, Gilad Šalit hlídal hranici z června 1967. Hranici, o níž Hamás mluvil již měsíce. Jednu z těch, na které jsme se měli stáhnout, aby s námi uzavřeli generace trvající mír.“ Realita je odlišná. A nejen to. Izrael navíc mediálně prohrává na Západě, především v Evropě. Vždyť útok na vojáky nemá nic společného s útokem na civilisty – není to terorismus. Evropská unie pak ve svém stanovisku kritizuje „nepřiměřené užití síly“ ze strany Izraele, zatímco agrese z Gazy či Libanonu přes mezinárodní hranici, kterou Izrael respektuje, je v tomto odsudku až druhotná.

Co se dá očekávat? V americkém magazínu The New Republic to formuloval Josi Klein Halevi. „Další válka na Blízkém východě – Izraele proti genocidnímu islamismu – právě začala.“ Realita ale nemusí být tak beznadějná, jak by se mohlo zdát z úvodní věty. Podle Haleviho potrvá tento zápas měsíce, možná roky, ovšem přerušované pauzami, příměřími i výměnami zajatců. Cílem je zničení režimu Hamásu v Gaze a likvidace infrastruktury Hizballáhu v Libanonu. Halevi ovšem není skeptik a odmítá paušální argument těch, kteří tvrdí, že to vše vyvolalo stažení z jižního Libanonu (květen 2000) a z Gazy (srpen 2005). „Pravice ještě nepochopila skutečný význam jednostranného stažení. My, kteří jednostrannost podporujeme, jsme výměnou za to neočekávali klidnou linii, ale prostě vznik hranice, kterou budeme bránit s větším domácím konsenzem i mezinárodním porozuměním.“

ZBYNĚK PETRÁČEK

Izraelské oddíly na libanonské hranici. Foto archiv.

Kalendárium

Před 240 lety, 3. 8. 1766, se v Hranicích na Moravě narodil rabín **AARON CHORIN**. Studoval mj. u rabího Ezechiela Landaua v Praze. Ve věku pouhých 17 let získal rabínskou aprobaci. Roku 1789 se stal rabínem v Aradu a v úřadu setrval přes 50 let. Usiloval o reformu náboženských obřadů, ale byl odpůrcem extrémních reformistů. Publikoval řadu prací, v nichž popsal svůj systém reformy prostřednictvím teologické kritiky a s použitím starších talmudických pramenů. Zemřel 24. 8. 1844 v Aradu.

Před 140 lety, 3. 8. 1866, se narodil **HUGO SALUS**. Jeho rodištěm je Česká Lípa, ale svůj život spojil s Prahou. Vystudoval tu medicínu, otevřel úspěšnou gynekologickou praxi a slavil úspěchy svou tvorbou: je považován za významného představitele „pražského novoromantismu“. Patřil k německým autorům z Čech, kteří udržovali kontakt s českými umělci, netajil se přáním sblížit znesvářené Čechy a Němce. Psal verše, prózu, dramata. Zemřel 4. 2. 1929 v Praze.

Před 50 lety, 5. 8. 1956, zemřel v Tel Avivu rabín prof. dr. **EMIL HOFMAN**. Narodil se 23. 7. 1867 v Praze. Působil jako rabín v Liberci, byl místopředsedou Svazu rabínů v ČSR a členem vrchní rady Svazu židovských náboženských obcí. Je mj. autorem práce *Eine brennende Frage des gegenwärtigen Israels* (Palčivá otázka současného Izraele, 1894).

Před 90 lety, 12. 8. 1916, zemřel ve Štýrském Hradci **HANS EPPINGER**. Narodil se 17. 12. 1846 v Praze (letos to tedy bude 160 let). Vystudoval medicínu na Karlově univerzitě, kde působil nakonec jako profesor patologie; do stejné funkce přešel r. 1882 na univerzitu ve Štýrském Hradci. Zabýval se výzkumem sněti slezinné, nádory tepen a vrozenými srdečními chorobami. Publikoval odborné práce.

Před 80 lety, 16. 8. 1926, zemřel v Ochránově na Moravě **ALFRED FISCHEL VON AICHBRUNN**. Narodil se 30. 11. 1853 v Mladé Boleslavi. Studoval práva ve Vídni a v Brně, kde působil jako advokát. V letech 1886 až 1918 byl členem obecní rady Brna, od r. 1906 zasedal v moravském zemském sněmu. Byl prezidentem Moravské muzejní společnosti. Patřil k těm Židům, kteří se zhlédli v německém nacionalismu. Publikoval četné práce týkající se politiky a právních dějin, např. *Die nationale Organisation der Deutschen in Österreich* (Národní organizace Němců v Rakousku, 1880). Byl také literárně činný: je např. autorem sbírky novel *Der Liebeshof* (Dvůr lásky, 1886) a dramatu *König und Kanzler* (1899).

Před 40 lety, 18. 8. 1966, zemřel v Tel Avivu **ROBERT LENK**. Narodil se 14. 5. 1885 na Královských Vinohradech. Absolvoval medi-

cínu na vídeňské univerzitě a specializoval se na rentgenologii a radiologii. Od r. 1928 vedl Rentgenologický ústav ve Vídni a přednášel jako soukromý docent na univerzitě. Koncem 30. let emigroval do Palestiny, kde mj. hostoval jako profesor na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě. Je autorem odborných spisů, např. příručky *Röntgentherapeutische Hilfsbuch* (1921), která byla přeložena do sedmi jazyků.

Před 110 lety, 22. 8. 1896, se v Karlových Varech narodil **HEINRICH FISCHER**. Vystudoval práva (ve Vídni), ale živil se jinak. Byl dramaturgem v Berlíně a Mnichově (Münchner Kammerspielen), roku 1933 emigroval do ČSR, kde se podílel na rozhlasovém vysílání v němčině, vedl vzdělávací spolek Urania apod. Roku 1939 odešel do Británie; kde v letech 1941–56 pracoval jako autor a producent pro BBC, poté se vrátil do Německé spolkové republiky – i zde spolupracoval s rozhlasem (Bayerischer Rundfunk).

Otto Schüller, Hugo Salus, kresba 1920.

Z jeho knižních prací připomeňme např. *Die Vergessenen* (Zapomenutí, 1926) nebo *Un-geschminkt* (Nenalíčené, 1932). Byl správcem pozůstalosti a vydavatelem díla svého spolupracovníka Karla Krause. Zemřel 16. 3. 1974 v Mnichově.

Před 125 lety, 28. 8. 1881, se v Kolovči narodil **ARNOLD HAHN**. Vystudoval na univerzitě v Berlíně chemii a současně filosofii. Působil na univerzitách v Praze a Berlíně, po 1. světové válce se stal ředitelem chemické laboratoře v berlínské židovské nemocnici. Mimo to byl činný jako spisovatel a žurnalista. Roku 1933 emigroval do ČSR, kde se živil jako novinář (přispíval např. do Prager Tagblattu); zapojil se mj. do činnosti české Ligy proti antisemitismu. Od r. 1939 žil ve Velké Británii, kde vyučoval chemii v Oxfordu a Londýně. Zemřel v Londýně 28. června 1963. lp, tp

SVĚDOMÍ LOTYŠSKA

(dokončení ze strany 11)

Lukjanov odebral v půli řeči slovo, vyvolal tím v sále vřavu, kterou ukončil až prezident Gorbačov, který Lukjanova požádal, aby nechal Vulfsonse projev dokončit. Morální triumf Pobaltanů byl později utvrzen zprávou komise, jež uznala autenticitu a tím i protiprávnost tajného protokolu, děličící východní Evropu na německou a sovětskou sféru vlivu.

„VĚČNÝ DISIDENT“

Ani v nově nezávislém Lotyšsku se Vulfson nezbavil nálepky „věčného disidenta“. Další ze svých významných a kontroverzních projevů přednesl 24. listopadu 1991 v lese Rumbula u Rigy na shromáždění k 50. výročí největší masové vraždy civilního obyvatelstva v Pobaltí. 24. listopadu a 1. prosince zde bylo povražděno 24 000 mužů, žen a dětí z řížského ghettá a 1000 Židů z Berlína. V rumbulském projevu Vulfson reagoval na projev předsedy lotyšského Nejvyššího sovětu Gorbunovse, který příležitosti vzpomínky na oběti holocaustu zneužil pro obnovení mýtu o „vině Židů na revoluci roku 1918“ (!) i stalinských deportacích. Vulfson připomněl, že mezi Lotyši byli lidé, kteří z vlastní iniciativy pořádali pogromy na Židy, sestavovali komanda, která Němcům pomáhala vyvraždit téměř celou židovskou populaci (před válkou kolem 5 % obyvatel země) i tisíce Židů z ostatních zemí, mezi nimi téměř 3000 lidí z protektorátu. Emotivní projev, v němž mj. varoval před nastolením autoritativního režimu v Lotyšsku, přinesl Vulfsonsovi izolaci na nacionalizující se politické scéně. Čtyři dny po projevu byl zbaven postu předsedy výboru pro zahraniční věci Nejvyššího sovětu. Působil pak jako spolupracovník ministra zahraničních věcí Janise Jurkānse.

Spolu s Jurkānsem se pak podílel na vzniku opoziční Strany lidového souladu. Nikdy nezměnil své levicové přesvědčení a v obnovené lotyšské demokratické republice prosazoval ideje sociální spravedlnosti. Jako lotyšsky mluvící Žid s němčinou coby mateřštinou se nesmířil s bezprecedentní diskriminací ruských mluvících obyvatel. V referendu v březnu 1991 se 73,6 % hlasujících vyslovilo pro demokratické a nezávislé Lotyšsko. Loajalitu tehdy projevila výrazná část nelotyšských obyvatel, kteří tvořili takřka polovinu populace. (Lotyšský, stejně jako estonský stát přitom přistěhovalcům po roce 1940, resp. jejich potomkům, nepřiznal občanství.)

Mavriks Vulfson, jeden z mála pamětníků meziválečné demokracie, zničené Ulmanisovým pučem z roku 1934, byl nekompromisním kritikem společenských nešvarů spojených s demontáží sovětského systému. Nešetřil ani sebe: ve svých pamětech např. přiznává hloupost a ignoranci, s níž roku 1940 vítal sovětské okupanty, vzpomíná i na svou první návštěvu Izraele, kdy mu byla připomenuta kritika, kterou jako redaktor sovětské lotyšské televize vyslovoval na adresu židovského státu. Až do své smrti platil za „svědomí Lotyšska“. DANIEL PUTÍK

ROK S ŽIDOVSKOU KULTUROU – 100 LET ŽM V PRAZE

Výběr ze srpnových akcí. Úplný přehled naleznete na: www.jewishmuseum.cz, e-mail: 100@jewishmuseum.cz.

VÝSTAVY

Židovské muzeum v Praze

■ Do 28. 8. *Pražské ghetto v obrazech*, Muzeum hl. města Prahy. Vybraná díla ze sbírek ŽMP, Muzea hl. města Prahy a Národní galerie v Praze. Na 200 obrazů, kreseb a grafických prací – rodinné podobizny, romantické pohledy ze Starého židovského hřbitova stejně jako uličky a zákoutí pražského ghetta z doby jeho přestavby, která předcházela založení muzea. Spolupovídá Městská část Praha 1.

Galerie Roberta Guttmanna v Praze 1

■ 16. 8.–1. 10. *Bestii navzdory. Židovské muzeum v Praze 1906–1940*. Výstava a katalog přibližují začátky Židovského muzea v Praze. První střet s bestií v podobě arogantního a necitlivého přístupu ze strany pražského magistrátu prožilo muzeum v roce 1906, kdy se muzejnímu spolku pod vedením pánů Liebena a Steina podařilo zachránit z jejich spárů některé předměty ze synagog zničených v rámci asanace židovského ghetta na pražském Josefově a položit tak základ jednomu z prvních židovských muzeí v Evropě. Do 2. světové války muzeum shromáždilo reprezentativní kolekci judaik a hebraik z území Prahy a Čech. Řada předmětů z předválečné sbírky tvoří dodnes nejcennější část sbírkového fondu Židovského muzea v Praze. Výstava potrvá od 17. srpna do 1. října, otevřena je denně od 9–18 hod. kromě soboty a židovských svátků.

Galerie S. V. U. Mánes Diamant & Galerie Millennium

■ Do 28. srpna je ve zmíněných galeriích přístupná výstava dvou pozoruhodných umělců původem z Československa, Peretze Bedy Mayera (1906–2002) a Fritze Haendela (1910–1945), jež se u nás poprvé představila v Památníku Terezín v roce 2005 (viz Rch 6/2005) pod názvem *Lodní lístek do ráje*. První část (Galerie S. V. U. Mánes Diamant, Spálená 4) tvoří obrazy Peretze B. Mayera z let 1946 až 2001, které jsou doplněny dokumentárními filmy. Druhá část výstavy (Galerie Millennium, Tržiště 5) návštěvníky seznamuje s dobrodružným putováním obou umělců z nacisty okupované Evropy po Dunaji a po moři do Palestiny, s internací na ostrově Mauricius. Kurátorkou výstav je Jelena Markarovová z Jeruzaléma.

Dílo Eugena von Kahlera v Chebu

■ V Galerii výtvarného umění v Chebu je do půlky září otevřena výstava obrazů vynikajícího, u nás téměř neznámého expresionistického malíře, pražského rodáka pocházejícího z židovské, německy mluvící rodiny, Eugena von Kahlera (1892–1911).

Městské Muzeum a galerie – synagoga, Břeclav

■ Do 30. 9. *Historie Židů v Čechách a na Moravě a Židovské tradice a zvyky – putovní výstavy ŽMP*.

Městské muzeum Žacléř

■ Do 31. 8. *Joannes Koehler – život a dílo*. Výstava přibližuje život a dílo zajímavého ži-

KULTURNÍ POŘADY

Otto Gutfreund: Ženský akt

dovského malíře, který po strastiplné cestě strávil zbytek života v malé osadě Vrchová pod Královeckým Špičákem.

Moravské zemské muzeum v Brně

■ Do 16. 9. *Fritz Grünbaum – Grüss mich Gott!*, ve spolupráci s Theatermuseum ve Vídni. Výstava přibližuje život a dílo brněnského rodáka, vídeňského a berlínského kabaretiéra, herce, tanečníka, režiséra a spisovatele. www.mzm.cz

Muzeum Velké Meziříčí

■ Do 31. 8. *Nalezené tváře* – putovní výstava ŽMP. Vzpomínka na oběti holocaustu v dokumentech a fotografiích. www.muzeumvm.cz

Regionální muzeum v Mikulově – synagoga

■ Do 30. 9. výstava věnovaná 70. výročí otevření Ústředního židovského muzea pro Moravsko-Slezsko v Mikulově. Ve spolupráci se ŽMP. Současně je přístupna výstava izraelského fotografa Briana Hendlera, který se zabývá novinářskou a reportážní fotografií. www.rmm.cz

Synagoga v Lipníku nad Bečvou

■ Do 31. 8. *Historie Židů v Čechách a na Moravě a Židovské tradice a zvyky* – putovní výstavy ŽMP. www.mesto-lipnik.cz

■ 3. 8.–8. 9. *Úšťecko na starých pohlednicích*. Staré pohlednice ze sbírky Bohumila Košťála. www.synagoga-ustek.org

Židovská obec Karlovy Vary

■ 1.–30. 9. *Historie Židů v Čechách a na Moravě a Židovské tradice a zvyky* – putovní výstavy ŽMP.

KONCERTY

Hudba v synagogách plzeňského regionu

■ 20. 8. *Tre Violini* (M. Vilímeč, J. Nováková, L. Vilímeč), Kasejovice.

■ 3. 9. P. Bušová – alt, D. Mírová – flétna, J. Kšica – cembalo, Hartmanice.

Synagoga v Ústěku

■ 13. 8. Piccola Orchestra – hudba českých autorů 20. století.

FESTIVALY

Šamajim Třebíč, 31. 7.–6. 8.

■ III. ročník festivalu, který se koná v prostorách Zadní synagogy a židovské čtvrti, která byla v červenci roku 2003 spolu s třebíčskou bazilikou sv. Prokopa zapsána na seznam UNESCO.

Program na www.kviztrebic.cz.

DIVADLA

Synagoga na Palmovce v Praze

– Sdružení Serpens

■ 23. 8.–7. 9. Workshop VIA ARCHA – první etapa čtyřletého projektu Divadelní dílna inspirovaná texty Starého zákona, pod vedením výtvarníka a režiséra P. Dobruského. Představení výsledků tvůrčí dílny 7. 9. ve 20 a 22 hodin.

www.agenturadellarte.net

EVROPSKÝ DEN ŽIDOVSKÉ KULTURY

Dne 3. září se koná již tradiční Evropský den židovské kultury. Uveřejňujeme předběžný program; úplný přehled bude k dispozici na www.bejt-praha.cz.

Brno: Den otevřených dveří: v synagoze (Skořepka 13) od 10 do 16.00, v 10 a 15.00 prohlídka s průvodcem; v Kulturním a vzdělávacím centru rabína Federa, tř. Kpt. Jaroše 3, 4. patro: 14 – 17.00, dokumenty o židovských památkách jižní Moravy, prodej knih. Výstava fotografií P. Mandla a Z. Prudilové z Izraele (tř. Kpt. Jaroše 3, 4. patro). Prohlídka s průvodcem na židovském hřbitově (ul. Nezamyslova) se uskuteční 10. 9. v 9.30 a ve 14.00. Mimobrněnské hřbitovy jsou přístupny 3. 9. takto: Ivančice (9 – 12 a 13 – 17.00), Boskovice, Břeclav, Holešov, Lomnice, Třebíč (10 – 16.00).

Plzeň: Volný vstup do obou plzeňských synagog včetně průvodcovských služeb. Kontakt Hana Švábová, tel. 377 223 346.

Teplice: Při příležitosti Dnů židovské kultury bude v září otevřena stálá expozice v restaurované obřadní síni lounského hřbitova výstavu s názvem „Historie Židů v Lounech“.

Ve dnech 13.9. – 17.9. se v Hotelu Prince de Ligne v Teplících konají Dny židovské kuchyně.

Olomouc: Dne 3. září se od 16.00 uskuteční na náměstí v Olomouci koncert Pressburger Klezmer band.

OTTO GUTFREUND

■ V prostorách Jídelny Obecního domu v Praze byla 28. 6. otevřena výstava kreseb Otty Gutfreunda (1889–1927) ze sbírky Moravské galerie v Brně. Výběr více než padesáti kreseb představuje přes polovinu celé sbírky. Ve většině pocházejí z poměrně krátkého, ale nejdůležitějšího období Gutfreundovy tvorby v letech 1910–1914, dokládající jeho vývoj od raného expresionismu ke kubismu a kubistickému období. Těžiště výstavy představuje početný soubor kreseb z let 1913–14, většinou postavy, poprsí a hlavy připomínající mechanické figuríny či loutky, vytvářené z válcovitých, hranolovitých anebo okrouhlých forem. Výstava bude otevřena do 17. září. ap

KLUB 6-9

■ Nechodí vaše děti do židovské školy? Nevadí, i pro ně otvíráme v Lauderově škole **Klub 6-9**. Klub je určený pro židovské děti z šestých až devátých tříd, scházet se budeme jednou za měsíc. Izraelské filmy, dobrá hudba, zajímavé aktivity a prostor pro setkávání kamarádů jsou samozřejmostí, poznávací výlet do Izraele možností.

Zájemci se mohou hlásit e-mailem na adresu: skola@lauder.cz nebo telefonicky na čísle 224 252 997.

PODĚKOVÁNÍ

■ ŽO Teplice vyjadřuje poděkování svému členovi panu ing. **TIBORU FARKAŠOVI** za financování a organizaci úprav dvora a zahrady, za nová vrata a opěrnou zeď s oplocením, a to vše v areálu ŽO Teplice. Za jeho iniciativu a pomoc jsme mu vděční.

Představenstvo ŽO Teplice

WIZO

■ Milé členky, po doufám krásných prázdninách se spolu sejdeme na naší první členské schůzi ve středu 20. 9. v 15 hodin na obvyklém místě – restaurace Šalom ŽOP. Výbor se sejde ve středu 13. 9. v 15. hodin v Jáchymově 3. Těšíme se na vás. *Výbor WIZO*

DENNÍ CENTRUM SENIORŮ

■ Denní centrum seniorů (tel.: 233 325 557, 724 093 830) poskytuje psychickou a fyzickou aktivizaci, nabízí vzájemnou společnost a pravidelné programy. V současné době uvítáme dobrovolné spolupracovníky.

Podrobný program na srpen najdete na: www.kehilaprag.cz. Zvláštní nabídka: 17. 8. od 14.00 – mozkový jogging s Dianou. Společně připravujeme další vydání interní tiskoviny „Občasník Šalom“. Vycházka a výlety se v srpnu konají aktuálně dle dohody a počasí.

Kateřina Tlustá

KLUB ZDRAVÍ

■ V srpnu se konají další jednodenní výlety do přírody a zajímavých míst organizované Klubem zdraví při ŽOP. Účastníci si hradí stravu a vstupné, dopravu zajišťuje ŽOP – Středisko sociálních služeb. Zájemci se musí předem přihlásit v sociálním odd. obce na tel. 222 310 951, 224 800 822. Program na srpen: 10. 8. výlet na Orlík; 24. 8. výlet k Máchovu jezeru a 31. 8. výlet ke Kamencovému jezeru.

ROZLOUČENÍ S RABI KALCHHEIMEM

■ Rozloučení s rabi Kalchheimem a jeho rodinou se uskuteční v úterý 8. srpna od 18.00 v klubu Gešer na ŽOP, Maiselova 18, Praha 1.

MODEL ŽIDOVSKÉHO MĚSTA V ZADNÍ SYNAGOZE V TŘEBÍČI

■ V třebíčské Zadní synagoze je od června vystaven model třebíčského ghetta, jenž zachycuje jeho podobu k roku 1850. Z této doby totiž zůstaly zachovány v židovských pozemkových knihách přesné popisy jednotlivých domů, zahrad a dvorů, takže rekonstrukce ghetta mohla být dovedena až do

VÝZVY, ZPRÁVY**INZERCE**

detailů. Autory modelu jsou páni Stanislav Vrška, Rudolf Fišer a Milan Štátný ml.

Model je k vidění od pondělí do neděle 9–12 a 13–17 hodin. K dispozici je též interaktivní doprovodný program v češtině, angličtině, němčině, francouzštině a hebrejštině. *tš*

SOCIÁLNÍ PROGRAM ŽIDOVSKÉ OBCE TEPLICE

Významnou prioritou ŽO Teplice je péče o seniory, kteří přežili holocaust a trpí traumatem prožitých útrap, a o jejich rodiny. Program pomoci těmto lidem ve stáří byl zahájen počátkem roku 2003 díky finanční podpoře Nadačního fondu obětem holocaustu (NFOH) a Krajského úřadu Ústeckého kraje a stále pokračuje. Týká se čtyřiceti seniorů, především z řad členů ŽO Teplice, ale i lidí podobného osudu, kteří jsou členy jiných židovských organizací (Hidden Child, Terezijská iniciativa) nebo nejsou organizováni vůbec. Mimořádnou pozornost věnujeme osamělé žijícím seniorům.

Náklady projektu, kromě finanční podpory ze strany zmíněných institucí, hradí Židovská obec Teplice z vlastních prostředků.

Program spočívá v sociálním poradenství, zprostředkování sociálních a zdravotních služeb (pečovatelské služby, domácí zdravotní péče, ústavní péče, psychoterapeutické služby apod.) a v pomoci při uplatňování oprávněných nároků prostřednictvím sociální pracovníce ŽO Teplice, která je s klienty a jejich rodinami v telefonickém a osobním kontaktu, navštěvuje je v domácnostech, příp. v nemocnicích, poskytuje jim své služby podle potřeb a požadavků. Poskytuje klientům psychickou podporu a posiluje jistotu pomoci v tísní. Zprostředkovává též kontakt se ŽO.

Sociální pracovníce při své práci využívá poradenství a spolupracuje s NFOH, se sociálním oddělením Židovské obce v Praze, s Agenturou domácí péče EZRA, s Federací židovských obcí, se Zdravotním fondem Claims Conference, s pečovatelskou službou v Ústí n. L., která provozuje tísňovou telefonickou linku, s občanským sdružením Život 90 v Praze, které provozuje telefonickou tísňovou péči. V rámci spolupráce s MUDr. Ivanou Rymešovou z Agentury domácí péče EZRA v Praze bylo umožněno zprostředkování a financování instalace kompenzačních pomůček klientům se zhoršenou kvalitou sluchu (bezdrátové světelné a zvukové zesilovací zařízení k domovním zvonkům a telefonům firmy Anticer Plzeň).

Kromě své vlastní práce poskytla v letošním roce sociální pracovníce Židovské obce

Teplice metodickou pomoc Židovské obci v Děčíně.

V dalším období budeme v sociálním programu pokračovat a zaměříme ho i na seniory tzv. druhé generace, tj. na ty, kteří holocaust osobně nezažili, avšak jsou traumatem postiženi zprostředkovaně a pomoc ve stáří potřebují a jistě ji uvítají. Doufáme, že program bude i nadále podporován našimi donátory.

Věra Pešinová

DĚTI MAISLOVKY POPÁTÉ

Tak to vidíte, ledva jsme se stačili otočit a od skončení posledního jubilejního setkání „Děti Maislovky“ uplynuly už více než dva měsíce. Jaké že to bylo? Většinou se zdálo, že úžasné, našli se však i tací, kteří měli výhrady. Protože účast na setkání nepovažujeme za povinnou, hodláme s Evou v pořádání dnes již tradičních setkání Děti Maislovky pokračovat.

Asi vás zajímá, co jsme měli na menu tentokrát: zajímavou přednášku Aleny Heitlingerové s názvem „Ve stínu holocaustu a komunismu“, ve které Alena uvedla výsledky sociologické studie o československé židovské komunitě. Domov sociální péče Hagibor – na toto téma promluvil předseda ŽOP František Bányai a tajemník obce Michal Borges. Paní Julie Bobek-Engelová pronesla přednášku na téma „Mafie, Židé a vznik ČSR (1914 – 1918)“.

Na závěr vystoupil Michal Klíma s lákavým pozváním do rekonstruované hartmanické synagogy.

Pro příště se zamýšlíme nad Hartmanicemi, nevylučujeme však ani výlet k souvěrcům na Slovensko. Zatím je jisté jen tolik, že příští setkání se bude konat v srpnu roku 2009. Už se také těšíte? *Věra Frieda Eisenberger*

SEZNÁMENÍ

■ Rozvedená vysokoškolačka, 57 let, hledá židovského muže, pro kterého je Tóra každodenním živým průvodcem, ale kterému nechybí ani – zn: „Smysl pro humor“. Případné nabídky zasílejte do redakce Rch.

ŽO BRNO HLEDÁ PRACOVNÍKA DO KOŠER JÍDELNY

■ V souvislosti s otevřením košer jídelny hledáme pracovníka/ci na pozici kuchař/ka k přípravě šábesových a svátečních jídel. Pracovní doba je plánována na každý čtvrtek v odpoledních hodinách (zhruba od 17 do 22 hod.). Při přípravě pokrmů na svátky (cca 5x ročně) bude pracovní doba flexibilní podle potřeb jednotlivých svátků. Vyškolení pro práci v košer kuchyni bude zajištěno. Zájemci nechtě se obrátí na Dr. Bauera (545 212 195), popř. rabína Kollera (605 544 722).

ŽOP HLEDÁ ZVUKAŘE

■ Židovská obec v Praze hledá zvukaře pro kulturní akce. Vhodné pro studenta nebo pro osobu, která má čas odpoledne nebo v podvečer. Práce je placená dle hodin, zařízení máme vlastní. Zájemci se mohou hlásit na sekretariátu ŽOP u paní H. Beckové, tel. 224 800 813, e-mail beckova@kehilaprag.cz.

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

V mesiacoch **máj – júl** oslávili sviatok narodenín títo naši členovia: pani Viera Mlaková, nar. 15. 5. – 62 rokov; pán MUDr. Ivan Belan, nar. 26. 6. – 61 rokov; pani Helena Kartalová, nar. 30. 7. – 85 rokov. V mesiaci **august** oslavujú: pani MUDr. Viera Kordová, nar. 20. 8. – 74 rokov; pán Ing. Ladislav Welward, nar. 17. 8. – 70 rokov; pán Eugen Donner, nar. 7. 8. – 69 rokov a pán Juraj Turčan, nar. 9. 8. – 68 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO BRATISLAVA

Srdečne blahoželáme našim jubilantom, ktorí v **auguste** oslávajú: pán Viliam Belák, nar. 7. 8. – 86 rokov; pán Peter Blody, nar. 8. 8. – 72 rokov; pani Jitka Ecksteinová, nar. 15. 8. – 77 rokov; pán Ondrej Engel, nar. 3. 8. – 60 rokov; pani JUDr. Anna Fialová, nar. 12. 8. – 84 rokov; pani Gertrúda Guttmannová, nar. 27. 8. – 87 rokov; pani Irena Herzfeldová, nar. 29. 8. – 92 rokov; pani Klára Lúčanová, nar. 23. 8. – 86 rokov; pani Mariana Maruniaková, nar. 31. 8. – 60 rokov; pani Eva Meštanová, nar. 3. 8. – 60 rokov; pán Ing. Ludo-vít Nágel, nar. 4. 8. – 91 rokov; pani Eva Reichová, nar. 26. 8. – 71 rokov; pán Ing. Alexander Singer, nar. 27. 8. – 90 rokov; pani Natália Tagerová, nar. 22. 8. – 73 rokov; pani Klára Ungerová, nar. 29. 8. – 87 rokov; pani Helena Vitálová, nar. 8. 8. – 85 rokov; pán Ing. Otto Wagner, nar. 7. 8. – 82 rokov; pani Elvíra Weisssová, nar. 4. 8. – 71 rokov; pani Etela Wetzlerová, nar. 15. 8. – 81 rokov a pán Igor Zelina, nar. 17. 8. – 60 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO BRNO

V **srpnu** oslavujú narodeniny naši členové: pani Ivana Nepálová, nar. 6. 8. – 31 rokú; pan František Redlich, nar. 9. 8. – 74 rokú; pani Zuzana Prudilová, nar. 17. 8. – 51 rokú; pani Eva Solařová, nar. 18. 8. – 71 rokú; pani Ruth Peková, nar. 21. 8. – 92 rokú; pan Jindřich Feinberg, nar. 28. 8. – 83 rokú a pan Peter Fischer, nar. 29. 8. – 60 rokú. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO DĚČÍN

Srdečně blahopřejeme našim oslavencům narozným v **srpnu**: pan Pavel Malina, nar. 5. 8. – 63 let; pani Romana Kalová, nar. 7. 8. – 38 let; pani Blanka Marková, nar. 8. 8. – 69 let; pani Irena Dousková, nar. 18. 8. – 42 let; pan Eduard Braun, nar. 20. 8. – 57 let; pan Vladimír Kovtun, nar. 21. 8. – 42 let; pan Jiří Langweil, nar. 23. 8. – 80 let; pani Isabela Santusová, nar. 25. 8. – 49 let; pan Jiří Šetelík, nar. 26. 8. – 51 let; pani Kaethe Pelzmann, nar. 29. 8. – 54 let a pan Bohumil Skála, nar. 29. 8. – 51 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO KOŠICE

Srdečne blahoželáme a prajeme dobré zdravie a všetko najlepšie oslávencom: pani Šarlota Neuwirthová, nar. 17. 8. – 97 rokov; pán Móric Speiser, nar. 11. 8. – 92 rokov; pani Veronika Vargová, nar. 8. 8. – 79 rokov; pani Irena Lefkovičová-Braunová, tč. v Izraeli,

**ZPRÁVY
Z OBCÍ**

nar. 27. 8. – 79 rokov; pán Zoltán Zuna, nar. 14. 8. – 78 rokov; pani Rita Tholtová, nar. 2. 8. – 73 rokov, pani prof. Ing. Miriam Gálová, DrSc., nar. 8. 8. – 71 rokov a pani JUDr. Margita Grünwaldová, nar. 24. 8. – 71 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO LIBEREC

V **srpnu** oslavujú narodeniny: pani Ing. Kateřina Burešová, nar. 9. 8. – 56 let; pan Michal Abraham, nar. 10. 8. – 56 let; pan Jindřich Steindler, nar. 11. 8. – 83 let; pani Helena Mejštríková a pani Edita Goldsteinová, nar. 15. 8. – 87 let a pani Marie Deličová, nar. 30. 8. – 59 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OLOMOUC

V měsíci **srpnu** oslavují narodeniny títo členové ŽO Olomouc: pani Marie Bínová, nar. 9. 8. – 68 let; pan Jindřich Buxbaum, nar. 30. 8. – 53 let; pani Miluška Ottová, nar. 19. 8. – 63 let; pan MUDr. Boris Pauček, nar. 3. 8. – 50 let a dr. Ing. Jiří Schreiber, CSc., nar. 22. 8. – 81 let. Blahopřejeme!

ŽO OSTRAVA

V **srpnu** oslavujú narodeniny títo naši členové: pan Rudolf Gross, nar. 1. 8. – 60 let; pani Mgr. Zuzana Skácelová, nar. 4. 8. – 73 let; pani Lydia Kohutková, nar. 4. 8. – 66 let; pani Gertruda Mayerová, nar. 9. 8. – 80 let; pani Věra Lomská, nar. 11. 8. – 82 let; pan Ladislav Madrý, nar. 12. 8. – 76 let; pan David Färber, nar. 13. 8. – 31 let; pan Otto Ruml, nar. 14. 8. – 72 let; pan Pavel Šik, nar. 16. 8. – 35 let; pan David Markovič, nar. 21. 8. – 26 let; pan Vladislav Roman, nar. 21. 8. – 59 let; pani Jaroslava Gregorová, nar. 24. 8. – 60 let; pani Mgr. Marcela Nová, nar. 28. 8. – 29 let; pani Milada Šupolová, nar. 29. 8. – 32 let; pan Pavel Färber, nar. 29. 8. – 57 let; pani Drahomíra Nicielniková, nar. 29. 8. – 61 let a pani Libuše Bártová, nar. 31. 8. – 60 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

Životní jubileum v **srpnu** oslaví: pani Eliška Králová, nar. 8. 8. – 90 let; pani Anita Pecková, nar. 30. 8. – 58 let; pani Eva Válková, nar. 5. 8. – 77 let; pani Jindřiška Weinigerová, nar. 6. 8. – 55 let; pan Jiří Tanzer, nar. 31. 8. – 69 let; pani Lilly Špírková, nar. 26. 8. – 74 let a pani Hedvika Trenková, nar. 9. 8. – 81

let. Všem našim členům a jubilantům přeje-me pevně zdraví. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO PREŠOV

Blahoželáme našim členom, ktorí oslávajú v mesiaci **august** svoje narodeniny: pani Mgr. Ilma Mitrovčáková, nar. 20. 8. – 70 rokov; pán PaedDr. Peter Chudý, nar. 21. 8. – 56 rokov a pani MUDr. Katka Kriššáková, nar. 29. 8. – 55 rokov. Želáme veľa zdravia a šťastia. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

Životní jubileum v **srpnu** oslavují: pan Mark Bljumental, nar. 21. 8. – 80 let; pan Ota Brück z Trutnova, nar. 12. 8. – 91 let; pani Renata Dindová z Písku, nar. 13. 8. – 89 let; pani Jana Dubová, nar. 30. 8. – 80 let; pan Jiří Justic z Českého Brodu, nar. 24. 8. – 83 let; pan Bedřich Adolf Kopold, nar. 10. 8. – 85 let; pani Alice Koutníková, nar. 7. 8. – 94 let; pan Václav Kraus, nar. 22. 8. – 75 let; pani Emilie Křančilová, nar. 5. 8. – 90 let; pan Ladislav Mareš z Heřmanova Městce, nar. 25. 8. – 82 let; pani Marianna Müllerová, nar. 16. 8. – 86 let; pani Eva Nosková z Dvora Králové, nar. 20. 8. – 70 let; pani Alexandra Slačálková, nar. 31. 8. – 84 let; pani Malčí Svobodová, nar. 19. 8. – 87 let; pani Leopoldina Šimonová z Jindřichova Hradce, nar. 28. 8. – 86 let; pani Marieta Šmolková, nar. 10. 8. – 85 let; pan prof. Ing. Ludovít Végh, DrSc., nar. 26. 8. – 85 let a pani Anna Ziegová, nar. 31. 8. – 82 let. *Ad mea veesrim šana!*

Ve věku 69 let zemřela 28. 6. členka ŽOP pani Irena Pavlíčková. Ve věku 82 let zemřela 28. 6. členka ŽOP pani Marie Razimová.

ŽNO RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **august** má sviatok narodenín člen našej komunity: pán Tomáš Rybár, nar. 22. 8. – 28 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **srpnu** oslavujú narodeniny títo členové naší obce: pan Alexej Rotstein, nar. 12. 8. – 52 let; pan Pavel Veselý, nar. 9. 8. – 55 let; pan Tomáš Pulc, nar. 20. 8. – 37 let; pan Michal Lebovič, nar. 13. 8. – 43 let a slečna Renata Becková, nar. 25. 8. – 28 let. *Ad mea veesrim šana!* přeje Židovská obec Teplice.

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

Blahopřejeme našim členkám, pani Růženě Duchové, Heleně Kubartové a Jiřině Urbanové k narozeninám, které oslavují v měsíci **srpnu**. Přejeme jim hodně zdraví a spokojenosti.

Zemřel pan Pynches Narwa

Oznamujeme všem bratrům a sestřím, že ve věku nedožitých 79 let zemřel náhle dne 21. června 2006 vážený člen naší obce, pan Pynches Narwa. S panem Narwou jsme se rozloučili dne 28. 6. v místě jeho trvalého bydliště v Chomutově. Jako dlouholetý člen naší obce a výboru ŽO byl velice činný a vždy projevoval snahu každému pomoci. Čest jeho památce.

JAK REAGUJE EVROPSKÝ TISK

Evropský tisk pokládá izraelské bombardování čtvrti Hizballáhu za přemrštěné; vinu za krizi ovšem nesvaluje výlučně na Izrael a liší se v názoru na to, jak ji řešit.

Velmi kriticky se k izraelské politice stavějí francouzské listy – *Le Monde* píše o „neadekvátním použití vojenské síly“ a o „porušování mezinárodního práva“; *Liberation* hovoří o „lhostejnosti“ světa ke krizi, za níž lze vinit amerického prezidenta Bushe s jeho snahou „vždy vycházet vstříc“ izraelským rozhodnutím. Italský list *Corriere della Sera* sice psal o „neúměrné reakci“ na únos izraelských vojáků, nicméně zmínil i kontext války, tedy letitý boj Izraele s Hizballáhem a Hamásem. Britský deník *The Guardian* odzvučuje útok jako „krátkozraký“ a píše, že tato akce posílí i „v dalších generacích hořkost proti Izraeli“. Německé noviny *Süddeutsche Zeitung* též charakterizují útok jako „neúměrný“, ale zdůrazňují, že Izrael má právo se bránit. „Tato válka byla vyhlášena Hizballáhem a palestinskými teroristickými skupinami, nikoli Izraelem.“ Londýnské *The Times* píše, že „k udržitelnému míru povede jen trvalé odzbrojení Hizballáhu“, a dále: „Írán se s pomocí Sýrie snaží co nejlvíce prosazovat svůj vliv. Tím, že vyzbrojuje Hizballáh raketami, které dosáhnou až do nitra Izraele, dává radikálním vojenským skupinám a v konečném výsledku Teheránu moc sabotovat jakýkoli mírový plán.“

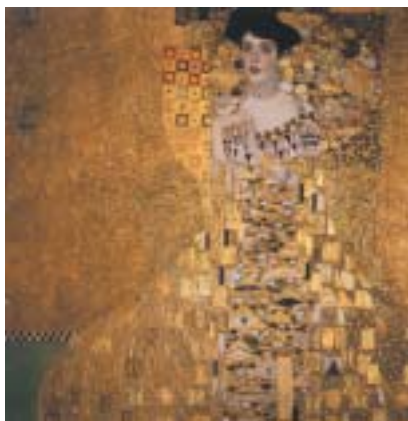
ZÁBAVA V KRYTECH

O co nejnornější chod života na severu Izraele se nestarají jen vojáci, policisté a zdravotníci, ale také řada dobrovolníků. Patří k nim i izraelská organizace Omanot la'am, která vysílá dobrovolníky do ohrožených oblastí, aby tu zabavili lidi, kteří tráví čas v krytu. Tedy především děti. Umělci – hudebníci, divadelníci a několik kouzelníků chodí od krytu ke krytu a pořádají představení, často několik během jednoho dne. Ve větších krytech hrají i pro sto lidí. „Je hrozné vidět v takové situaci děti,“ řekl mág Harel Papo. „Při každém zvuku vyletí, jako by už na ně padala kafaše. Snažíme se, aby ty děti byly alespoň chvíli veselé a nemyslely na to, co se děje.“

ZEMŘEL LOUIS JACOBS

Na počátku července zemřel ve věku 86 let rabín dr. Louis Jacobs, zakladatel britského konzervativního hnutí. V mládí vystudoval ortodoxní ješivu a stal se rabínem v Manchesteru a Londýně; díky své erudici a publikační činnosti byl považován za vedoucího představitele britské ortodoxie. Roku 1956 však vydal knihu „Máme důvod věřit“, v níž kritizoval ortodoxní establishment a prohlásil, že jako moderní člověk může těžko přijmout představu, že Tóru diktoval Hospodin Mojžíšovi, a že on sám ji pokládá za soubor práce několika různých autorů. Ortodoxní židovstvo ho za to vyloučilo ze svého společenství. Jacobsovi stoupenci zareagovali tak, že založili novou kongregaci, New London Synagogue, v níž Jacobs působil jako rabín a jež se stala základem konzervativního hnutí v Británii.

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Gustav Klimt, Portrét Adély Blochové-Bauerové, r. 1907.

KONZERVATIVNÍ Hnutí A KADIMA

Červencové číslo časopisu *The Jerusalem Report* přináší obsáhlý rozhovor s představitelem konzervativního hnutí v exekutivě Světové sionistické organizace (WZO), dr. Davidem Breakstonem. Breakstone v něm vyjadřuje potěšení nad tím, že konzervativní hnutí (Masorti olami) uzavřelo v rámci 35. světového sionistického kongresu v Jeruzalémě dohodu o spolupráci s izraelskou vedoucí stranou Kadimou, což znamená, že Kadima a Masorti olami budou v rámci WZO vystupovat společně. Jaký význam taková spolupráce má? Podle Breakstona je to významný krok k uznání náboženského pluralismu uvnitř židovského národa; konzervativnímu hnutí navíc přináší řadu praktických důsledků: státní podporu jeho škol a rabínů či finanční podporu WZO pro konzervativní a reformní aktivity v zemích diaspory.

RABÍN V RUSKÉ ARMÁDĚ

V Rusku žije podle odhadů přes 200 000 Židů. Řada z nich zřejmě působí i v ruské armádě – až už jako řadoví vojáci nebo ve vyšších pozicích. Ruská armáda prožívá v současné době krizi a jeden z jejích důsledků je upadající morálka, šikana a teror. Na pomoc židovským vojákům se rozhodl zasáhnout rabín Aron Gurevič, který prosazuje, aby ve vojsku směli pracovat i zástupci čtyř oficiálně uznaných ruských náboženství – ruské pravoslavné církve, islámu, buddhismu a judaismu.

LE PEN ZNOVU PŘED SOUDEM

Vůdce ultrapravicové francouzské strany Národní fronta Jean-Marie Le Pen bude stíhán kvůli rozhovoru, který poskytl extremistickým novinám *Rivarol*. Mimo jiné v něm řekl, že Němci se za okupace Francie nechovali v zemi „nijak zvlášť nelidsky“. Sedmadesátiletý Le Pen byl již několikrát usvědčen z rasismu a antisemitismu, nicméně hodlá kandidovat v blížících se prezidentských volbách.

PORTRÉT ADÉLY BLOCHOVÉ-BAUEROVÉ V NEW YORKU

Mecenáši umění a židovského vzdělání ve střední a východní Evropě, americkému milionáři Ronaldu Lauderovi, se podařilo zakoupit pro newyorskou Neue Galerie (již spoluzaložil, viz Rch 10/2002) krásný a slavný obraz. Je to Klimtův portrét Adély Blochové-Bauerové z roku 1907. Po anšlusu Rakouska ho (spolu s dalšími) Blochovým zabavili nacisté. Po válce visel dlouhá léta v rakouské galerii Belvedere. Roku 1998 o vydání sbírky na základě nového zákona požádala neteř Blochových Maria Altmanová a po řadě peripetií, jež skončily až v roce 2004 rozhodnutím amerického Nejvyššího soudu, ji získala zpět. Portrét je až do poloviny září spolu s několika dalšími Klimtovými obrazy k vidění ve zmíněné newyorské galerii.

OTEC A DCERA

Na biografii významného amerického židovského spisovatele Bernarda Malamuda v současné době pracuje britský kritik Philip Davis. Předdešla ho však Malamudova dcera Janna Smith, které nedávno vyšla kniha *Můj táta je kniha: Vzpomínky na Bernarda Malamuda*. Kritika ji nepřijala příliš nadšeně – podle ní jako by si dcera vyřizovala ve vzpomínkách s otcem účty za to, že se jí v dětství zřejmě příliš nevěnoval. Malamud je v nich vylíčen jako člověk, který se soustřeďoval hlavně na své psaní (psal pomalu a s námahou), oženil se s nežidovkou, nepatřil k nejnějnějším manželům, nechodil vůbec do synagogy a dokonce slavil s rodinou Vánoce... am

רוש חודש ירחון חדש
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, Telefon / fax 242 487 330, e-mail: sefer@volny.cz Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Rozšiřuje a objednávkou vyřizuje: Mediaservis s.r.o. Abocentrum, Moravské nám. 12D, 659 51 Brno, e-mail: abocentrum@mediaservis.cz; tel.: 541 233 232; reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20.30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. srpna 2006. Cena 15 Kč